

BIBLIOGRAFIJA

- Ackerman, Diane. *A Natural History of the Senses*. London: Chapman's, 1990.
- Alberti, Fay Bound. *Matters of the Heart: History, Medicine, and Emotion*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Alcubes, Philip. *Dread: How Fear and Fantasy Have Fueled Epidemics from the Black Death to Avian Flu*. New York: PublicAffairs, 2009.
- Al-Khalili, Jim, and Johnjoe McFadden. *Life on the Edge: The Coming Age of Quantum Biology*. London: Bantam Press, 2014.
- Allen, John S. *The Lives of the Brain: Human Evolution and the Organ of Mind*. Cambridge, Mass.: Belknap Press, 2009.
- Amidon, Stephen, and Thomas Amidon. *The Sublime Engine: A Biography of the Human Heart*. New York: Rodale, 2011.
- Andrews, Michael. *The Life That Lives on Man*. London: Faber & Faber, 1976.
- Annas, George J., and Michael A. Grodin. *The Nazi Doctors and the Nuremberg Code: Human Rights in Human Experimentation*. Oxford: Oxford University Press, 1992.
- Arikha, Noga. *Passions and Tempers: A History of the Humours*. London: Ecco/HarperCollins, 2007.
- Armstrong, Sue. *The Gene That Cracked the Cancer Code*. London: Sigma, 2014.

- Arney, Kat. *Herding Hemingway's Cats: Understanding How Our Genes Work*. London: Bloomsbury Sigma, 2016.
- Ashcroft, Frances. *Life at the Extremes: The Science of Survival*. London: HarperCollins, 2000.
- . *The Spark of Life: Electricity in the Human Body*. London: Allen Lane, 2012.
- Ashwell, Ken. *The Brain Book: Development, Function, Disorder, Health*. Buffalo: Firefly Books, 2012.
- Bainbridge, David. *Beyond the Zonules of Zinn: A Fantastic Journey Through Your Brain*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2008.
- . *Middle Age: A Natural History*. London: Portobello Books, 2012.
- . *Teenagers: A Natural History*. London: Portobello Books, 2009.
- . *A Visitor Within: The Science of Pregnancy*. London: Weidenfeld & Nicolson, 2000.
- . *The X in Sex: How the X Chromosome Controls Our Lives*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2003.
- Bakalar, Nicholas. *Where the Germs Are: A Scientific Safari*. New York: John Wiley & Sons, 2003.
- Ball, Philip. *Bright Earth: The Invention of Colour*. London: Viking, 2001.
- . *H2O: A Biography of Water*. London: Phoenix Books, 1999.
- . *Stories of the Invisible: A Guided Tour of Molecules*. London: Oxford University Press, 2001.
- Barnett, Richard. *Medical London: City of Diseases, City of Cures*. Edited by Mike Jay. London: Strange Attractor Press, 2008.
- Bathurst, Bella. *Sound: Stories of Hearing Lost and Found*. London: Profile/Wellcome, 2017.
- Beckhard, Arthur J., and William D. Crane. *Cancer, Cocaine, and Courage: The Story of Dr. William Halsted*. New York: Messner, 1960.
- Ben-Barak, Idan. *The Invisible Kingdom*. New York: Basic Books, 2009.

- . *Why Aren't We Dead Yet? The Survivor's Guide to the Immune System*. Melbourne: Scribe, 2014.
- Bentley, Peter J. *The Undercover Scientist: Investigating the Mishaps of Everyday Life*. London: Random House, 2008.
- Berenbaum, May R. *Bugs in the System: Insects and Their Impact on Human Affairs*. Reading, Mass.: Helix Books, 1995.
- Birkhead, Tim. *The Most Perfect Thing: Inside (and Outside) a Bird's Egg*. London: Bloomsbury, 2016.
- Black, Conrad. *Franklin Delano Roosevelt: Champion of Freedom*. London: Weidenfeld & Nicolson, 2003.
- Blakelaw, Colin, and Sheila Jennett, eds. *The Oxford Companion to the Body*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Blaser, Martin. *Missing Microbes: How Killing Bacteria Creates Modern Plagues*. London: Oneworld, 2014.
- Bliss, Michael. *The Discovery of Insulin*. Edinburgh: Paul Harris, 1983.
- Blodgett, Bonnie. *Remembering Smell: A Memoir of Losing—and Discovering—the Primal Sense*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2010.
- Blumberg, Mark S. *Body Heat: Temperature and Life on Earth*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2002.
- Bondeson, Jan. *The Two-Headed Boy, and Other Medical Marvels*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 2000.
- Bourke, Joanna. *Fear: A Cultural History*. London: Virago, 2005.
- Breslaw, Elaine G. *Lotions, Potions, Pills, and Magic: Health Care in Early America*. New York: New York University Press, 2012.
- Bribiescas, Richard G. *Men: Evolutionary and Life History*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2006.
- Brooks, Michael. *At the Edge of Uncertainty: 11 Discoveries Taking Science by Surprise*. London: Profile Books, 2014.
- Burnett, Dean. *The Idiot Brain: A Neuroscientist Explains What Your Head Is Really Up To*. London: Guardian Books, 2016.
- Campenbot, Robert B. *Animal Electricity: How We Learned That the Body and Brain Are Electric Machines*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2016.

- Cappello, Mary. *Swallow: Foreign Bodies, Their Ingestion, Inspiration, and the Curious Doctor Who Extracted Them*. New York: New Press, 2011.
- Carpenter, Kenneth J. *The History of Scurvy and Vitamin C*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 1986.
- Carroll, Sean B. *The Serengeti Rules: The Quest to Discover How Life Works and Why It Matters*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2016.
- Carter, William C. *Marcel Proust: A Life*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 2000.
- Cassidy, Tina. *Birth: A History*. London: Chatto & Windus, 2007.
- Challoner, Jack. *The Cell: A Visual Tour of the Building Block of Life*. Lewes: Ivy Press, 2015.
- Cobb, Matthew. *The Egg & Sperm Race: The Seventeenth-Century Scientists Who Unravelling the Secrets of Sex, Life, and Growth*. London: Free Press, 2006.
- Cole, Simon. *Suspect Identities: A History of Fingerprinting and Criminal Identification*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2001.
- Collis, John Stewart. *Living with a Stranger: A Discourse on the Human Body*. London: Macdonald & Janes, 1978.
- Crawford, Dorothy H. *Deadly Companions: How Microbes Shaped Our History*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- . *The Invisible Enemy: A Natural History of Viruses*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Crawford, Dorothy H., Alan Rickinson, and Ingólfur Johannessen. *Cancer Virus: The Story of Epstein-Barr Virus*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Crick, Francis. *What Mad Pursuit: A Personal View of Scientific Discovery*. London: Weidenfeld & Nicolson, 1989.
- Cunningham, Andrew. *The Anatomist Anatomis'd: An Experimental Discipline in Enlightenment Europe*. London: Ashgate, 2010.
- Darwin, Charles. *The Expression of the Emotions in Man and Animals*. London: John Murray, 1872.
- Daudet, Alphonse. *In the Land of Pain*. London: Jonathan Cape, 2002.

-
- Davies, Jamie A. *Life Unfolding: How the Human Body Creates Itself*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Davis, Daniel M. *The Beautiful Cure: Harnessing Your Body's Natural Defences*. London: Bodley Head, 2018.
- . *The Compatibility Gene*. London: Allen Lane, 2013.
- Dehaene, Stanislas. *Consciousness and the Brain: Deciphering How the Brain Codes Our Thoughts*. London: Viking, 2014.
- Dittrich, Luke. *Patient H.M.: A Story of Memory, Madness, and Family Secrets*. London: Chatto & Windus, 2016.
- Dormandy, Thomas. *The Worst of Evils: The Fight Against Pain*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 2006.
- Draaisma, Douwe. *Forgetting: Myths, Perils, and Compensations*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 2015.
- Dunn, Rob. *The Wild Life of Our Bodies: Predators, Parasites, and Partners That Shape Who We Are Today*. New York: Harper-Collins, 2011.
- Eagleman, David. *The Brain: The Story of You*. Edinburgh: Canongate, 2016.
- . *Incognito: The Secret Lives of the Brain*. New York: Pantheon Books, 2011.
- El-Hai, Jack. *The Lobotomist: A Maverick Medical Genius and His Tragic Quest to Rid the World of Mental Illness*. New York: Wiley & Sons, 2005.
- Emsley, John. *Nature's Building Blocks: An A—Z Guide to the Elements*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Enders, Giulia. *Gut: The Inside Story of Our Body's Most Under-Rated Organ*. London: Scribe, 2015.
- Epstein, Randi Hutter. *Get Me Out: A History of Childbirth from the Garden of Eden to the Sperm Bank*. New York: W. W. Norton, 2010.
- Fenn, Elizabeth A. *Pox Americana: The Great Smallpox Epidemic of 1775–82*. Stroud, Gloucestershire: Sutton, 2004.
- Finger, Stanley. *Doctor Franklin's Medicine*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2006.
- Foreman, Judy. *A Nation in Pain: Healing Our Biggest Health Problem*. New York: Oxford University Press, 2014.

- Francis, Gavin. *Adventures in Human Being*. London: Profile/Wellcome, 2015.
- Froman, Robert. *The Many Human Senses*. London: G. Bell and Sons, 1969.
- Garrett, Laurie. *The Coming Plague: Newly Emerging Diseases in a World out of Balance*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 1994.
- Gawande, Atul. *Better: A Surgeon's Notes on Performance*. London: Profile, 2007.
- Gazzaniga, Michael S. *Human: The Science Behind What Makes Us Unique*. New York: Ecco/HarperCollins, 2008.
- Gigerenzer, Gerd. *Risk Savvy: How to Make Good Decisions*. London: Allen Lane, 2014.
- Gilbert, Avery. *What the Nose Knows: The Science of Scent in Everyday Life*. New York: Crown, 2008.
- Glynn, Ian, and Jenifer Glynn. *The Life and Death of Smallpox*. London: Profile Books, 2004.
- Goldsmith, Mike. *Discord: The History of Noise*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Goodman, Jordan, Anthony McElligott, and Lara Marks, eds. *Useful Bodies: Humans in the Service of Medical Science in the Twentieth Century*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2003.
- Gould, Stephen Jay. *The Mismeasure of Man*. New York: W. W. Norton, 1981.
- Gratzer, Walter. *Terrors of the Table: The Curious History of Nutrition*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Greenfield, Susan. *The Human Brain: A Guided Tour*. London: Weidenfeld & Nicolson, 1997.
- Grove, David I. *Tapeworms, Lice, and Prions: A Compendium of Unpleasant Infections*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Hafer, Abby. *The Not-So-Intelligent Designer: Why Evolution Explains the Human Body and Intelligent Design Does Not*. Eugene, Ore.: Cascade Books, 2015.
- Hatch, Steven. *Snowball in a Blizzard: The Tricky Problem of Uncertainty in Medicine*. London: Atlantic Books, 2016.

-
- Healy, David. *Pharmageddon*. Berkeley: University of California Press, 2012.
- Heller, Joseph, and Speed Vogel. *No Laughing Matter*. London: Jonathan Cape, 1986.
- Herbert, Joe. *Testosterone: Sex, Power, and the Will to Win*. Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Herold, Eve. *Stem Cell Wars: Inside Stories from the Frontlines*. London: Palgrave Macmillan, 2006.
- Hill, Lawrence. *Blood: A Biography of the Stuff of Life*. London: Oneworld, 2013.
- Hillman, David, and Ulrika Maude. *The Cambridge Companion to the Body in Literature*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2015.
- Holmes, Bob. *Flavor: The Science of Our Most Neglected Sense*. New York: W. W. Norton, 2017.
- Homei, Aya, and Michael Worboys. *Fungal Disease in Britain and the United States, 1850–2000: Mycoses and Modernity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.
- Ings, Simon. *The Eye: A Natural History*. London: Bloomsbury, 2007.
- Inwood, Stephen. *A History of London*. London: Macmillan, 1998.
- Jablonski, Nina. *Living Color: The Biological and Social Meaning of Skin Color*. Berkeley: University of California Press, 2012.
- . *Skin: A Natural History*. Berkeley: University of California Press, 2006.
- Jackson, Mark. *Asthma: The Biography*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Jones, James H. *Bad Blood: The Tuskegee Syphilis Experiment*. London: Macmillan, 1981.
- Jones, Steve. *The Language of the Genes: Biology, History, and the Evolutionary Future*. London: Flamingo, 1994.
- . *No Need for Geniuses: Revolutionary Science in the Age of the Guillotine*. London: Little, Brown, 2016.
- Jorgensen, Timothy J. *Strange Glow: The Story of Radiation*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2016.

-
- Kaplan, Eugene H. *What's Eating You? People and Parasites*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2010.
- Kinch, Michael. *Between Hope and Fear: A History of Vaccines and Human Immunity*. New York: Pegasus Books, 2018.
- . *The End of the Beginning: Cancer, Immunity, and the Future of a Cure*. New York: Pegasus Books, 2019.
- . *A Prescription for Change: The Looming Crisis in Drug Development*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2016.
- Lane, Nick. *Life Ascending: The Ten Great Inventions of Evolution*. London: Profile Books, 2009.
- . *Power, Sex, Suicide: Mitochondria and the Meaning of Life*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Larson, Frances, *Severed: A History of Heads Lost and Heads Found*. London: Granta, 2014.
- Lax, Alistair J. *Toxin: The Cunning of Bacterial Poisons*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Lax, Eric. *The Mould in Dr. Florey's Coat*. London: Little, Brown, 2004.
- Leavitt, Judith Walzer. *Typhoid Mary: Captive to the Public's Health*. Boston: Beacon Press, 1995.
- Le Fanu, James. *The Rise and Fall of Modern Medicine*. London: Abacus, 1999.
- . *Why Us? How Science Discovered the Mystery of Ourselves*. London: Harper Press, 2009.
- Lents, Nathan H. *Human Errors: A Panorama of Our Glitches from Pointless Bones to Broken Genes*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2018.
- Lieberman, Daniel E. *The Evolution of the Human Head*. Cambridge, Mass.: Belknap Press, 2011.
- . *The Story of the Human Body: Evolution, Health, and Disease*. New York: Pantheon Books, 2013.
- Linden, David J. *Touch: The Science of Hand, Heart, and Mind*. London: Viking, 2015.
- Lutz, Tom. *Crying: The Natural and Cultural History of Tears*. New York: W. W. Norton, 1999.

-
- MacDonald, Betty. *The Plague and I*. London: Hammond, 1948.
- Macinnis, Peter. *The Killer Beans of Calabar, and Other Stories*. Sydney: Allen & Unwin, 2004.
- Macpherson, Gordon. *Black's Medical Dictionary*. 39th ed. London: A. & C. Black, 1999.
- Maddox, John. *What Remains to Be Discovered: Mapping the Secrets of the Universe, the Origins of Life, and the Future of the Human Race*. London: Macmillan, 1998.
- Marchant, Jo. *Cure: A Journey into the Science of Mind over Body*. Edinburgh: Canongate, 2016.
- Martin, Paul. *Counting Sheep: The Science and Pleasures of Sleep and Dreams*. London: HarperCollins, 2002.
- . *The Sickening Mind: Brain, Behaviour, Immunity, and Disease*. London: HarperCollins, 1997.
- McGee, Harold. *On Food and Cooking: The Science and Lore of the Kitchen*. London: Unwin Hyman, 1986.
- McNeill, Daniel. *The Face*. London: Hamish Hamilton, 1999.
- Medawar, Jean. *A Very Decided Preference: Life with Peter Medawar*. Oxford: Oxford University Press, 1990.
- Medawar, P. B. *The Uniqueness of the Individual*. New York: Dover, 1981.
- Money, Nicholas P. *The Amoeba in the Room: Lives of the Microbes*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Montagu, Ashley. *The Elephant Man: A Study in Human Dignity*. London: Allison & Busby, 1972.
- Morris, Desmond. *Bodywatching: A Field Guide to the Human Species*. London: Jonathan Cape, 1985.
- Morris, Thomas. *The Heart of the Matter: A History of the Heart in Eleven Operations*. London: Bodley Head, 2017.
- Mouritsen, Ole G., and Klavs Styrbaek. *Umami: Unlocking the Secrets of the Fifth Taste*. New York: Columbia University Press, 2014.
- Mukherjee, Siddhartha. *The Emperor of All Maladies: A Biography of Cancer*. London: Fourth Estate, 2011.
- . *The Gene: An Intimate History*. London: Bodley Head, 2016.

- Newman, Lucile F., ed. *Hunger in History: Food Shortage, Poverty, and Deprivation*. Oxford: Basil Blackwell, 1990.
- Nourse, Alan E. *The Body*. Amsterdam: Time-Life International, 1965.
- Nuland, Sherwin B. *How We Die*. London: Chatto & Windus, 1994.
- Oakley, Ann. *The Captured Womb: A History of the Medical Care of Pregnant Women*. Oxford: Blackwell, 1984.
- O'Hare, Mick, ed. *Does Anything Eat Wasps? And 101 Other Questions*. London: Profile Books, 2005.
- O'Malley, Charles D., and J. B. de C. M. Saunders. *Leonardo da Vinci on the Human Body*. New York: Henry Schuman, 1952.
- O'Sullivan, Suzanne. *Brainstorm: Detective Stories from the World of Neurology*. London: Chatto & Windus, 2018.
- Owen, Adrian. *Into the Grey Zone: A Neuroscientist Explores the Border Between Life and Death*. London: Faber & Faber, 2017.
- Pasternak, Charles A. *The Molecules Within Us: Our Body in Health and Disease*. New York: Plenum, 2001.
- Pearson, Helen. *The Life Project: The Extraordinary Story of Our Ordinary Lives*. London: Allen Lane, 2016.
- Perrett, David. *In Your Face: The New Science of Human Attraction*. London: Palgrave Macmillan, 2010.
- Perutz, Max. *I Wish I'd Made You Angry Earlier: Essays on Science, Scientists, and Humanity*. Cold Spring Harbor, N.Y.: Cold Spring Harbor Laboratory Press, 1998.
- Peto, James, ed. *The Heart*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 2007.
- Platoni, Kara. *We Have the Technology: How Biohackers, Foodies, Physicians, and Scientists Are Transforming Human Perception One Sense at a Time*. New York: Basic Books, 2015.
- Pollack, Robert. *Signs of Life: The Language and Meanings of DNA*. London: Viking, 1994.
- Postgate, John. *The Outer Reaches of Life*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 1991.
- Prescott, John. *Taste Matters: Why We Like the Foods We Do*. London: Reaktion Books, 2012.

-
- Richardson, Sarah. *Sex Itself: The Search for Male and Female in the Human Genome*. Chicago: University of Chicago Press, 2013.
- Ridley, Matt. *Genome: The Autobiography of a Species in 23 Chapters*. London: Fourth Estate, 1999.
- Rinzler, Carol Ann. *Leonardo's Foot: How 10 Toes, 52 Bones, and 66 Muscles Shaped the World*. New York: Bellevue Literary Press, 2013.
- Roach, Mary. *Bonk: The Curious Coupling of Science and Sex*. New York: W. W. Norton, 2008.
- . *Grunt: The Curious Science of Humans at War*. New York: W. W. Norton, 2016.
- . *Gulp: Adventures in the Alimentary Canal*. New York: W. W. Norton, 2013.
- Roberts, Alice. *The Incredible Unlikeliness of Being: Evolution and the Making of Us*. London: Heron Books, 2014.
- Roberts, Callum. *The Ocean of Life*. London: Allen Lane, 2012.
- Roberts, Charlotte, and Keith Manchester. *The Archaeology of Disease*. 3rd ed. Stroud, Gloucestershire: History Press, 2010.
- Roossinck, Marilyn J. *Virus: An Illustrated Guide to 101 Incredible Microbes*. Brighton: Ivy Press, 2016.
- Roueché, Berton. *Curiosities of Medicine: An Assembly of Medical Diversions, 1552–1962*. London: Victor Gollancz, 1963.
- Rutherford, Adam. *A Brief History of Everyone Who Ever Lived: The Stories in Our Genes*. London: Weidenfeld & Nicolson, 2016.
- . *Creation: The Origin of Life*. London: Viking, 2013.
- Sanghavi, Darshak. *A Map of the Child: A Pediatrician's Tour of the Body*. New York: Henry Holt, 2003.
- Scerri, Eric. *A Tale of Seven Elements*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Selinus, Olle. *Essentials of Medical Geology: Impacts of the Natural Environment on Public Health*. Amsterdam: Elsevier, 2005.
- Sengoopta, Chandak. *The Most Secret Quintessence of Life: Sex, Glands, and Hormones, 1850–1950*. Chicago: University of Chicago Press, 2006.

- Shepherd, Gordon M. *Neurogastronomy: How the Brain Creates Flavor and Why It Matters*. New York: Columbia University Press, 2012.
- Shorter, Edward. *Bedside Manners: The Troubled History of Doctors and Patients*. London: Viking, 1986.
- Shubin, Neil. *The Universe Within: A Scientific Adventure*. London: Allen Lane, 2012.
- . *Your Inner Fish: A Journey into the 3.5-Billion-Year History of the Human Body*. London: Allen Lane, 2008.
- Sinnatamby, Chummy S. *Last's Anatomy: Regional and Applied*. London: Elsevier, 2006.
- Skloot, Rebecca. *The Immortal Life of Henrietta Lacks*. London: Macmillan, 2010.
- Smith, Anthony. *The Body*. London: Allen and Unwin, 1968.
- Spence, Charles. *Gastrophysics: The New Science of Eating*. London: Viking, 2017.
- Spiegelhalter, David. *Sex by Numbers: The Statistics of Sexual Behaviour*. London: Profile/Wellcome, 2015.
- Stark, Peter. *Last Breath: Cautionary Tales from the Limits of Human Endurance*. New York: Ballantine Books, 2001.
- Starr, Douglas. *Blood: An Epic History of Medicine and Commerce*. London: Little, Brown, 1999.
- Sternberg, Eliezer J. *NeuroLogic: The Brain's Hidden Rationale Behind Our Irrational Behavior*. New York: Pantheon Books, 2015.
- Stossel, Scott. *My Age of Anxiety: Fear, Hope, Dread, and the Search for Peace of Mind*. London: William Heinemann, 2014.
- Tallis, Raymond. *The Kingdom of Infinite Space: A Fantastical Journey Around Your Head*. London: Atlantic Books, 2008.
- Taylor, Jeremy. *Body by Darwin: How Evolution Shapes Our Health and Transforms Medicine*. Chicago: University of Chicago Press, 2015.
- Thwaites, J. G. *Modern Medical Discoveries*. London: Routledge & Kegan Paul, 1958.
- Timmermann, Carsten. *A History of Lung Cancer: The Recalcitrant Disease*. London: Palgrave/Macmillan, 2014.

-
- Tomalin, Claire. *Samuel Pepys: The Unequalled Self*. London: Viking, 2002.
- Trumble, Angus. *The Finger: A Handbook*. London: Yale University Press, 2010.
- Tucker, Holly. *Blood Work: A Tale of Medicine and Murder in the Scientific Revolution*. New York: W. W. Norton, 2011.
- Ungar, Peter S. *Evolution's Bite: A Story of Teeth, Diet, and Human Origins*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2017.
- Vaughan, Adrian. *Isambard Kingdom Brunel: Engineering Knight-Errant*. London: John Murray, 1991.
- Vogel, Steven. *Life's Devices: The Physical World of Animals and Plants*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1988.
- Wall, Patrick. *Pain: The Science of Suffering*. London: Weidenfeld & Nicolson, 1999.
- Welch, Gilbert. *Less Medicine, More Health: Seven Assumptions That Drive Too Much Medical Care*. Boston: Beacon Press, 2015.
- West, Geoffrey. *Scale: The Universal Laws of Life and Death in Organisms, Cities, and Companies*. London: Weidenfeld & Nicolson, 2017.
- Wexler, Alice. *The Woman Who Walked into the Sea: Huntington's and the Making of a Genetic Disease*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 2008.
- Williams, Peter, and David Wallace. *Unit 731: The Japanese Army's Secret of Secrets*. London: Hodder & Stoughton, 1989.
- Winston, Robert. *The Human Mind: And How to Make the Most of It*. London: Bantam Press, 2003.
- Wolf, Fred Alan. *The Body Quantum: The New Physics of Body, Mind, and Health*. New York: Macmillan, 1986.
- Wolpert, Lewis. *You're Looking Very Well: The Surprising Nature of Getting Old*. London: Faber and Faber, 2011.
- Wootton, David. *Bad Medicine: Doctors Doing Harm Since Hippocrates*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Wrangham, Richard. *Catching Fire: How Cooking Made Us Human*. London: Profile Books, 2009.

- Yong, Ed. *I Contain Multitudes*. London: Bodley Head, 2016.
- Zeman, Adam. *Consciousness: A User's Guide*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 2002.
- . *A Portrait of the Brain*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 2008.
- Zimmer, Carl. *Microcosm: E. coli and the New Science of Life*. New York: Pantheon Books, 2008.
- . *A Planet of Viruses*. Chicago: University of Chicago Press, 2011.
- . *Soul Made Flesh: The Discovery of the Brain—and How It Changed the World*. London: William Heinemann, 2004.
- Zuk, Marlene. *Paleofantasy: What Evolution Really Tells Us About Sex, Diet, and How We Live*. New York: W. W. Norton, 2013.
- . *Riddled with Life: Friendly Worms, Ladybug Sex, and the Parasites That Make Us Who We Are*. Orlando, Fla.: Harvest/Harcourt, 2007.

NAPOMENE O IZVORIMA

Ovo što sledi trebalo bi da bude brzi vodič za one koji bi želeli da provere neku činjenicu ili pročitaju više o njoj. Kada je neka činjenica opštepoznata ili se o njoj mnogo izveštavalo – na primer, funkcije jetre – nisam navodio izvor. Sveukupno, izvori su navedeni samo kada su određene tvrdnje specifične, sporne ili na drugi način osobeno značajne.

1. POGLAVLJE: KAKO NAPRAVITI LJUDSKO BIĆE

- 10 **Sveukupno, na osnovu proračuna KDH:** Informacije o ceni izrade replike Benedikta Kamberbača pribavljene su od Karen Ogilvi iz Kraljevskog društva za hemiju u Londonu.
- 10 **Treba nam, na primer, samo 20 atoma:** Emsley, *Nature's Building Blocks*, 4.
- 11 **Sada znamo da selen stvara dva ključna enzima:** Ibid., 379–380.
- 11 **možete neizlečivo zatrovati svoju jetru:** *Scientific American*, jul 2015, 31.
- 12 **Međutim, 2012. godine Nova, dugovečna naučna emisija na PBS televiziji:** „Hunting the Elements“, *Nova*, 4. april, 2012.
- 12 **Pa, trepnete četrnaest hiljada puta dnevno:** McNeill, *Face*, 27.

- 13 **Dužina svih vaših krvnih sudova:** West, *Scale*, 152.
- 13 **ukoliko svu DNK iz svog tela presložite:** Pollack, *Signs of Life*, 19.
- 14 **Trebalo bi vam dvadeset milijardi lanaca:** Ibid.
- 15 **Njegovo hemijsko ime je dugo 189.819 slova:** Ball, *Stories of the Invisible*, 48.
- 15 **Niko ne zna koliko tipova proteina:** Challoner, *Cell*, 38.
- 15 **Svim ljudima je zajedničko 99,9 procenata DNK:** *Nature*, 26. jun 2014, 463.
- 15 **Moja DNK i vaša DNK razlikovaće se:** Arney, *Herdning Hemingway's Cats*, 184.
- 15 **oko stotinu ličnih mutacija:** *New Scientist*, 15. septembar 2012, 30–33.
- 16 **Jedna posebno kratka sekvenca, koja se zove alu element:** Mukherjee, *Gene*, 322; Ben-Barak, *Invisible Kingdom*, 174.
- 17 **Pet od svakih šest pušača:** *Nature*, 24. mart 2011, S2.
- 17 **između jedne i pet vaših ćelija postaje kancerozno:** Semjuel Češir, neurohirurg i profesor na Stanfordu, citiran u *Naked Scientist*, podcast, 21. mart 2017.
- 17 **Naša tela su univerzum koji se sastoji od 37,2 biliona ćelija:** „An Estimation of the Number of Cells in the Human Body“, *Annals of Human Biology*, novembar–decembar 2013.
- 17 **Postoje hiljade stvari koje nas mogu ubiti:** *New Yorker*, 7. april 2014, 38–39.
- 17 **Prolazimo kroz svaki deo tog procesa:** Hafer, *Not-So-Intelligent Designer*, 132.

2. POGLAVLJE: SPOLJAŠNJOST: KOŽA I KOSA

- 19 **„Ne pucamo po šavovima“:** Nina Jablonski u intervjuu, State College, Pa., 29. februar 2016.
- 20 **Obilato se, gotovo nemarno perutamo:** Andrews, *Life That Lives on Man*, 31.
- 20 **Svako od nas za sobom ostavi:** Ibid., 166.
- 20 **akne, reč krajnje nesigurnog porekla:** *Oxford English Dictionary*.

-
- 21 **Ona detektuju lak dodir:** Ackerman, *Natural History of the Senses*, 83.
- 21 **ako zabijete ašov u šljunak ili pesak:** Linden, *Touch*, 46.
- 21 **Zaćudo, nemamo nikakve receptore za vlažnost:** „The Magic of Touch“, *The Uncommon Senses*, BBC Radio 4, 27. mart 2017.
- 22 **Žene su mnogo bolje od muškaraca kad je posredi taktilna osetljivost:** Linden, *Touch*, 73.
- 23 **koža svoju boju dobija od različitih pigmenata:** Nina Jablonski u intervjuu.
- 23 **Njegova proizvodnja dramatično usporava kako starimo:** Challoner, *Cell*, 170.
- 23 **„Melanin je vrhunska prirodna zaštita od sunca“:** Nina Jablonski u intervjuu.
- 23 **Melanin često reaguje na sunčevu svetlost:** Jablonski, *Living Color*, 14.
- 24 **Crvena boja opekotine od sunca:** Jablonski, *Skin*, 17.
- 24 **Zvanični naziv za opekotine od sunca jeste eritema:** Smith, *Body*, 410.
- 24 **Taj proces je poznat kao melazma:** Jablonski, *Skin*, 90.
- 25 **oko 50 procenata ljudi širom planete:** *Journal of Pharmacology and Pharmacotherapeutics*, april/jun 2012; *New Scientist*, 9. avgust 2014, 34–37.
- 25 **Kako je ljudima evoluirala svetlija koža:** Saopštenje za štampu Londonskog univerzitetskog koledža, „Natural Selection Has Altered the Appearance of Europeans over the Past 5000 Years“, 11. mart 2014.
- 26 **Boja kože se menjala:** Jablonski, *Living Color*, 24.
- 26 **Domorodačko stanovništvo u Južnoj Americi:** Jablonski, *Skin*, 91.
- 26 **Mnogo je teže bilo objasniti narod Koesan:** „Rapid Evolution of a Skin-Lightening Allele in Southern African Khoesans“, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 26. decembar 2018.
- 26 **Primenom analize DNK:** „First Modern Britons Had ‘Dark to Black’ Skin“, *Guardian*, 7. februar 2018.

-
- 26 **DNK korišćena u toj analizi:** *New Scientist*, 3. mart 2018, 12.
- 27 **Mi smo zapravo dlakavi koliko i naši rođaci čovekoliki majmuni:** Jablonski, *Skin*, 19.
- 27 **Sveukupno se procenjuje da imamo oko pet miliona dlaka:** Linden, *Touch*, 216.
- 27 **pružaju toplotu, oblogu i kamuflažu:** „The Naked Truth“, *Scientific American*, februar 2010.
- 27 **Kod krznatih sisara, to dodaje koristan sloj:** Ashcroft, *Life at the Extremes*, 157.
- 27 **Srsi takođe dovode do toga da se dlake sisara nakostreše:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, jul 2012, 305.
- 27 **iz genetskih proučavanja se zna da tamna pigmentacija:** „Why Are Humans So Hairy?“, *New Scientist*, 17. oktobar 2017.
- 28 **„zato što povećava prostor između površine dlake i kože glave“:** Nina Jablonski u intervjuu.
- 28 **ljudska bića izgleda i nemaju feromone:** „Do Human Pheromones Actually Exist?“, *Science News*, 7. mart 2017.
- 28 **sekundarne dlake služe za izložbu:** Bainbridge, *Teenagers*, 44–45.
- 28 **Svima nam u životnom veku iznikne oko sedam i po metara dlaka:** *The Curious Cases of Rutherford and Fry*, podcast, BBC Radio 4, 22. avgust 2016.
- 29 **Taj sistem je uveo koncept fotografije lica:** Cole, *Suspect Identities*, 49.
- 29 **Jedinstvenost otisaka prstiju na Zapadu je najpre ustanovio:** Smith, *Body*, 409.
- 30 **Pretpostavlja se da one pomažu pri hvatanju:** Linden, *Touch*, 37.
- 30 **zašto nam se prsti smežuraju kad se dugo kupamo:** „Why Do We Get Prune Fingers?“, *Smithsonian.com*, 6. avgust 2015.
- 30 **to stanje je poznato kao adermatoglifija:** „Adermatoglyphia: The Genetic Disorder of People Born Without Fingerprints“, *Smithsonian*, 14. januar 2014.

-
- 31 **Većina četvoronožnih životinja hladi se dahtanjem:** Daniel E. Lieberman, „Human Locomotion and Heat Loss: An Evolutionary Perspective“, *Comprehensive Physiology* 5, br. 1 (januar 2015).
- 31 **„Gubitak najvećeg dela telesnih dlaka“:** Jablonski, *Living Color*, 26.
- 31 **čovjek težak 70 kilograma:** Stark, *Last Breath*, 283–285.
- 32 **Iako je so samo mali deo:** Ashcroft, *Life at the Extremes*, 139.
- 32 **Znojenje se aktivira ispuštanjem adrenalina:** Ibid., 122.
- 32 **Emocionalno znojenje je ono što se meri:** Tallis, *Kingdom of Infinite Space*, 23.
- 32 **Dve hemijske supstance odgovorne za miris:** Bainbridge, *Teenagers*, 48.
- 32 **broj bakterija na vama:** Andrews, *Life That Lives on Man*, 11.
- 33 **Da bi vam ruke ostale bezbedno čiste:** Gawande, *Better*, 14–15; „What Is the Right Way to Wash Your Hands?“, *Atlantic*, 23. januar 2017.
- 33 **Jedan dobrovoljac je na sebi čuvao mikroba:** National Geographic News, 14. novembar 2012.
- 33 **Nevolja je sa antibakterijskim sapunima:** Blaser, *Missing Microbes*, 200.
- 34 **Žive u nama već toliko dugo:** David Shultz, „What the Mites on Your Face Say About Where You Came From“, *Science*, 14. decembar 2015, www.sciencemag.org.
- 34 **Studije češanja pokazale su:** Linden, *Touch*, 185.
- 34 **najneobičniji slučaj neprijatnih patnji:** Ibid., 187–189.
- 35 **Imamo od 100.000 do 150.000:** Andrews, *Life That Lives on Man*, 38–39.
- 35 **hormon po imenu dihidrotestosteron:** Baylor University Medical Center Proceedings, jul 2012, 305.
- 35 **s obzirom na to koliko je lako neki od nas gube:** Andrews, *Life That Lives on Man*, 42.

3. POGLAVLJE: VAŠI MIKROBI

- 36 **Da bi azot bio od koristi za nas:** Ben-Barak, *Invisible Kingdom*, 58.
- 37 **Ljudi proizvode dvadeset digestivnih enzima:** Intervju sa profesorom Kristoferom Gardnerom sa Univerziteta Stanford, Palo Alto, 29. januar 2018.
- 37 **prosečna bakterija teška je otprilike kao jedan bilioniti deo:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, jul 2014; West, *Scale*, 1.
- 37 **Ali bakterije mogu da međusobno razmenjuju gene:** Crawford, *Invisible Enemy*, 14.
- 37 **Jedan jedini roditelj-bakterija mogao bi teorijski:** Lane, *Power, Sex, Suicide*, 114.
- 37 **Za tri dana njegovo potomstvo:** Maddox, *What Remains to Be Discovered*, 170.
- 37 **Kad biste sve mikrobe sa Zemlje stavili na jednu gomilu:** Crawford, *Invisible Enemy*, 13.
- 38 **verovatno imate četrdesetak hiljada vrsta mikroba:** „Learning About Who We Are“, *Nature*, 14. jun 2012; „Molecular-Phylogenetic Characterization of Microbial Community Imbalances in Human Inflammatory Bowel Diseases“, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 15. avgust 2007.
- 38 **Sveukupno, vaš privatni tovar mikroba:** Blaser, *Missing Microbes*, 25; Ben-Barak, *Invisible Kingdom*, 13.
- 38 **Godine 2016. istraživači iz Izraela i Kanade:** *Nature*, 8. jun 2016.
- 39 **Mikropske zajednice mogu biti iznenađujuće specifične:** „The Inside Story“, *Nature*, 28. maj 2008.
- 39 **zna se samo za 1.415 koji izazivaju bolest:** Crawford, *Invisible Enemy*, 15–16; Pasternak, *Molecules Within Us*, 143.
- 40 **svi ti mikrobi nemaju gotovo ništa zajedničko:** „The Microbes Within“, *Nature*, 25. februar 2015.
- 40 **Virus herpesa opstao je:** „They Reproduce, but They Don't Eat, Breathe, or Excrete“, *London Review of Books*, 9. mart 2001.

-
- 40 **Kad biste ih naduli do veličine loptice za tenis:** Ben-Barak, *Invisible Kingdom*, 4.
- 41 **Isprva je nazvao tajanstveni agens imenom *contagium vivum fluidum*:** Roossinck, *Virus*, 13.
- 41 **Od stotina hiljada virusa:** *Economist*, 24. jun 2017, 76.
- 41 **otkriće Proktorove da litar prosečne morske vode:** Zimmer, *Planet of Viruses*, 42–44.
- 41 **sami okeanski virusi naređani jedan za drugim:** Crawford, *Deadly Companions*, 13.
- 42 **Prehlade su nesumnjivo učestalije zimi:** „Cold Comfort“, *New Yorker*, 11. mart 2002, 42.
- 42 **Obična prehlada nije jedna bolest:** „Unraveling the Key to a Cold Virus’s Effectiveness“, *New York Times*, 8. januar 2015.
- 42 **U jednom su dobrovoljca opremili uređajem:** „Cold Comfort“, 45.
- 43 **U jednoj sličnoj studiji na Arizonskom univerzitetu:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, januar 2017, 127.
- 43 **U stvarnom svetu takve zaraze:** „Germs Thrive at Work, Too“, *Wall Street Journal*, 30. septembar 2014.
- 43 **Mikrobi vrve u tkanini:** *Nature*, 25. jun 2015, 400.
- 44 ***Cryptococcus gattii* je decenijama:** *Scientific American*, decembar 2013, 47.
- 45 **Najzanimljivija ilustracija za to:** „Giant Viruses“, *American Scientist*, jul–avgust 2011; Zimmer, *Planet of Viruses*, 89–91; „The Discovery and Characterization of Mimivirus, the Largest Known Virus and Putative Pneumonia Agent“, *Emerging Infections*, 21. maj 2007; „Ironmonger Who Found a Unique Colony“, *Daily Telegraph*, 15. oktobar 2004; *Bradford Telegraph and Argus*, 15. oktobar 2014; „Out on a Limb“, *Nature*, 4. avgust 2011.
- 47 **Maks fon Petenkofer bio je toliko žestoko uvređen:** Le Fanu, *Rise and Fall of Modern Medicine*, 179.
- 47 **salvarsan je bio efikasan protiv samo nekoliko stvari:** *Journal of Antimicrobial Chemotherapy* 71 (2016).
- 49 **Glavni istraživač na Oksfordu:** Lax, *Mould in Dr. Florey’s Coat*, 77–79.

-
- 49 **On nije bio bogzna kakav kandidat:** *Oxford Dictionary of National Biography*, s.v. „Chain, Sir Ernst Boris.“
- 50 **Početakom 1941. imali su taman dovoljno:** Le Fanu, *Rise and Fall of Modern Medicine*, 3–12; *Economist*, 21. maj 2016, 19.
- 50 **laboratorijska pomoćnica u Peoriji po imenu Meri Hant:** „Penicillin Comes to Peoria“, *Historynet*, 2. jun 2014.
- 50 **Svaki delić penicilina koji je napravljen posle tog dana:** Blaser, *Missing Microbes*, 60; „The Real Story Behind Penicillin“, *PBS NewsHour* website, 27. septembar 2013.
- 50 **Britanski pronalazači su na sopstvenu ozlojeđenost ustanovili:** *Oxford Dictionary of National Biography*, s.v. „Florey, Howard Walter.“
- 51 **Hajn je, uprkos tome što su podelili Nobelovu nagradu:** *Oxford Dictionary of National Biography*, s.v. „Chain, Sir Ernst Boris.“
- 51 **Napadom na široki spektar bakterija:** *New Yorker*, 22. oktobar 2012, 36.
- 52 **Na kraju je Grant završio u Jejlovoj bolnici u Nju Hejvenu:** Intervju sa Majklom Kinčom, Univerzitet *Vašington* u Sent Luisu, 18. april 2018.
- 53 **antibiotici se prepisuju za 70 procenata slučajeva akutnog bronhitisa:** „Superbug: An Epidemic Begins“, *Harvard Magazine*, maj–jun 2014.
- 53 **većina Amerikanaca posredno konzumira antibiotike:** Blaser, *Missing Microbes*, 85; *Baylor University Medical Center Proceedings*, jul 2012, 306.
- 53 **Švedska je zabranila upotrebu antibiotika u poljoprivredi:** Blaser, *Missing Microbes*, 84.
- 53 **Godine 1977. Uprava za hranu i lekove:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, jul 2012, 306.
- 53 **Usled toga, stopa smrtnosti:** Bakalar, *Where the Germs Are*, 5–6.
- 53 **Ne samo što njihova otpornost uporno raste:** „Don’t Pick Your Nose“, *London Review of Books*, jul 2004.

- 54 **Staphylococcus aureus otporan na meticilin:** "World Super Germ Born in Guildford," *Daily Telegraph*, Aug. 26, 2001; "Squashing Superbugs," *Scientific American*, jul 2009.
- 54 **Danas MRSA i njegovi rođaci ubijaju:** „A Dearth in Innovation for Key Drugs“, *New York Times*, 22. jul 2014.
- 54 **CRE ubijaju oko polovine onih:** *Nature*, 25. jul 2013, 394.
- 54 **„To je za njih jednostavno preskupo“:** Kinč u intervjuu; „Resistance Is Futile“, *Atlantic*, 15. oktobar 2011.
- 54 **Usled toga, sve osim osamnaest najvećih:** „Antibiotic Resistance Is Worrisome, but Not Hopeless“, *New York Times*, 8. mart 2016.
- 55 **Sa trenutnom brzinom širenja:** *BBC Inside Science*, BBC Radio 4, 9. jun 2016; *Chemistry World*, mart 2018, 51.
- 55 **da se stvore lekovi koji prepoznaju kvorum:** *New Scientist*, 14. decembar 2013, 36.
- 55 **najprisutnije biočestice na Zemlji:** „Reengineering Life“, *Discovery*, BBC Radio 4, 8. maj 2017.

4. POGLAVLJE: MOZAK

- 56 **Konzistentnost mozga:** „Thanks for the Memory“, *New York Review of Books*, 5. oktobar 2006; Liberman, *Evolution of the Human Head*, 211.
- 57 **Sveukupno, procenjuje se da ljudski mozak sadrži:** „Solving the Brain“, *Nature Neuroscience*, 17. jul 2013.
- 57 **On čini do samo 2 procenta naše telesne težine:** Allen, *Lives of the Brain*, 188.
- 57 **mozak je nadaleko najskuplji od svih naših organa:** Bri-biescas, *Men*, 42.
- 58 **Najefikasniji mozgovi:** Winston, *Human Mind*, 210.
- 58 **do broja koji je bliži onome od 86 milijardi:** „Myths That Will Not Die“, *Nature*, 17. decembar 2015.
- 58 **u „jednom jedinom kubnom centimetru moždanog tkiva“:** Eagleman, *Incognito*, 2.
- 59 **Podeljen je na dve hemisfere:** Ashcroft, *Spark of Life*, 227; Allen, *Lives of the Brain*, 19.

- 59 **šest zona na slepoočnom režnju:** „How Your Brain Recognizes All Those Faces“, Smithsonian.com, 6. jun 2017.
- 60 **Iako mali mozak zauzima samo 10 procenata:** Allen, *Lives of the Brain*, 14; Zeman, *Consciousness*, 57; Ashcroft, *Spark of Life*, 228–229.
- 61 **koliko sporo ili brzo starimo:** „A Tiny Part of the Brain Appears to Orchestrate the Whole Body’s Aging“, *Stat*, 26. jul 2017.
- 61 **Ljudi čija amigdala bude uništena:** O’Sullivan, *Brainstorm*, 91.
- 61 **Vaši košmari su možda samo:** „What Are Dreams?“, *Nova*, PBS, 24. novembar 2009.
- 62 **Oči svake sekunde šalju mozgu sto milijardi signala:** „Attention“, *New Yorker*, 1. oktobar 2014.
- 62 **samo oko 10 procenata informacija:** *Nature*, 20. april 2017, 296.
- 63 **„Dok imamo neodoljiv osećaj“:** Le Fanu, *Why Us?*, 199.
- 64 **usaditi potpuno lažna sećanja ljudima u glavu:** *Guardian*, 4. decembar 2003, 8.
- 65 **Godinu dana kasnije psiholozi su postavili isto pitanje:** *New Scientist*, 14. maj 2011, 39.
- 65 **Um svako sećanje rasklapa:** Bainbridge, *Beyond the Zonules of Zinn*, 287.
- 66 **Jedna jedina kratkotrajna pomisao:** Lieberman, *Evolution of the Human Head*, 183.
- 66 **Štaviše, ti fragmenti sećanja:** Le Fanu, *Why Us?*, 213; Winston, *Human Mind*, 82.
- 66 **„Ona malo više podseća na stranicu na Vikipediji“:** *The Why Factor*, BBC World Service, 6. septembar 2013.
- 67 **Sjedinjene Države održavaju nacionalno takmičenje u pamćenju:** *Nature*, 7. april 2011, 33.
- 67 **Ta zamisao se pojavila prevashodno posle niza:** Draaisma, *Forgetting*, 163–70; „Memory“, *National Geographic*, novembar 2007.
- 68 **osoba od koje smo mnogo saznali:** „The Man Who Couldn’t Remember“, *Nova*, PBS, 1. jun 2009; „How Memory

- Speaks“, *New York Review of Books*, 22. maj 2014; *New Scientist*, 28. novembar 2015, 36.
- 69 „**Retko je u istoriji neurologije**“: *Nature Neuroscience*, Feb. 2010, 139.
- 69 **Brodman je neprestano bio izostavljan**: *Neurosurgery*, jaunar 2011, 6–11.
- 70 **I bela i siva masa**: Ashcroft, *Spark of Life*, 229.
- 70 **zamisao da koristimo samo 10 procenata**: *Scientific American*, avgust 2011, 35.
- 70 **Mozak jednog tinejdžera samo je**: „Get Knitting“, *London Review of Books*, 18. avgust 2005.
- 71 **Među uzrocima smrti tinejdžera**: *New Yorker*, 31. avgust 2015, 85.
- 71 **Teškoća je u tome što ne postoji siguran način**: „Human Brain Make New Nerve Cells“, *Science News*, 5. april 2018; *All Things Considered* transcript, National Public Radio, 17. mart 2018.
- 72 **Preostala trećina njegovog mozga**: Le Fanu, *Why Us?*, 192.
- 72 „**Kad biste projektovali organsku mašinu**“: „The Mystery of Consciousness“, *New York Review of Books*, 2. novembar 1995.
- 73 **U osamdesetim godinama devetnaestog veka, u nizu operacija**: Dittrich, *Patient H.M.*, 79.
- 73 **Moniz je obezbedio gotovo savršenu demonstraciju**: „Unkind Cuts“, *New York Review of Books*, 24. april 1986.
- 74 **Ta procedura je bila toliko primitivna**: „The Lobotomy Files: One Doctor’s Legacy“, *Wall Street Journal*, 12. decembar 2013.
- 75 **Frimen bio psihijatar bez ovlašćenja za hirurške zahvate**: El-Hai, *Lobotomist*, 209.
- 75 **Oko dve trećine Frimenovih subjekata**: Ibid., 171.
- 75 **Njegov najzloglasniji neuspeh bila je Rouzmeri Kenedi**: Ibid., 173–174.
- 76 **sama činjenica da je mozak tako čvrsto ugnežđen**: Sanghavi, *Map of the Child*, 107; Bainbridge, *Beyond the Zonules of Zinn*, 233–235.

- 76 **poznate kao udarne ozlede:** Lieberman, *Evolution of the Human Head*, 217.
- 76 **U Britaniji je epilepsija ostala u zakonodavnim knjigama:** *Literary Review*, avgust 2016, 36.
- 77 **„Istorija epilepsije može se sažeti“:** *British Medical Journal* 315 (1997).
- 77 **Kapgrasov sindrom je stanje:** „Can the Brain Explain Your Mind?“, *New York Review of Books*, 24. mart 2011.
- 77 **Kod Kliver–Bjusijevog sindroma:** „Urge“, *New York Review of Books*, 24. septembar 2015.
- 77 **Možda je najbizarnija:** Sternberg, *NeuroLogic*, 133.
- 78 **Sindrom zaključanog je opet sasvim drugačiji:** Owen, *Into the Grey Zone*, 4.
- 78 **Niko ne zna koliko:** „The Mind Reader“, *Nature Neuroscience*, 12. jun 2014.
- 79 **Možda je jednostavno posredi to da manje robustan:** Lieberman, *Evolution of the Human Head*, 556; „If Modern Humans Are So Smart, Why Are Our Brains Shrinking?“, *Discover*, 20. januar 2011.

5. POGLAVLJE: GLAVA

- 80 **škotsku kraljicu Meri morali su tripud žustro da zveknu:** Larson, *Severed*, 13.
- 80 **Šarlota Kordej, giljotinirana 1793.:** Ibid., 246.
- 82 **Dejvis se toliko proslavio:** *Australian Indigenous Law Review*, BR. 92 (2007); *New Literatures Review*, University of Melbourne, OKTOBAR 2004.
- 82 **Bio je ubeđen da su čovekov intelekt:** *Anthropological Review*, Oct. 1868, 386–394.
- 83 **ali je to nazvao „mongolizmom“:** Blakelaw and Jennett, *Oxford Companion to the Body*, 249; *Oxford Dictionary of National Biography*.
- 83 **U jednom slučaju, koji je Stiven Džej Guld naveo:** Gould, *Mismeasure of Man*, 138.
- 83 **Godine 1861, tokom autopsije žrtve moždanog udara:** Le Fanu, *Why Us?*, 180; „The Inferiority Complex“, *New York Review of Books*, 22. oktobar 1981.

-
- 85 **ne postoje dva autoriteta saglasna:** See McNeill, *Face*, 180; Perrett, *In Your Face*, 21; „A Conversation with Paul Ekman“, *New York Times*, 5. avgust 2003.
- 85 **bebe koje su tek izašle iz materice:** McNeill, *Face*, 4.
- 85 **Iako je promena bila previše mala:** Ibid., 26.
- 86 **francuski anatom G. B. Dišen de Bulonj:** *New Yorker*, 12. januar 2015, 35.
- 86 **svi se mi upuštamo u „mikroizraze“:** „Razgovor sa Polom Ekmanom“
- 86 **zarad malih, aktivnih obrva:** „Scientists Have an Intriguing New Theory About Our Eyebrows and Foreheads“, *Vox*, 9. april 2018.
- 87 **Jedan od razloga zbog kojih *Mona Liza*:** Perrett, *In Your Face*, 18.
- 87 **spoljni nos i komplikovani sinusi:** Lieberman, *Evolution of the Human Head*, 312.
- 88 **imamo čak trideset tri sistema:** *The Uncommon Senses*, BBC Radio 4, 20. mart 2017.
- 88 **vaša rođena bela krvna zrnca:** „Blue Sky Sprites“, *Naked Scientists*, podcast, 17. maj 2016; „Evolution of the Human Eye“, *Scientific American*, jul 2011, 53.
- 89 ***muscae volitantes*, ili „lebdeće mušice“:** „Meet the Culprits Behind Bright Lights and Strange Floaters in Your Vision“, *Smithsonian.com*, 24. decembar 2014.
- 89 **Ako biste uzeli ljudsku očnu jabučicu u ruku:** McNeill, *Face*, 24.
- 89 **Sočivo, koje u javnom mnenju kupi sve zasluge:** Davies, *Life Unfolding*, 231.
- 90 **Suze ne samo što obezbeđuju da nam očni kapci:** Lutz, *Crying*, 67–68.
- 90 **proizvodite petnaest do trideset centilitara suza dnevno:** Ibid., 69.
- 91 **Naše beonjače:** Lieberman, *Evolution of the Human Head*, 388.
- 91 **Njihova glavna nevolja nije u tome što je svet bledunjav:** „Outcasts of the Islands“, *New York Review of Books*, 6. mart 1997.

-
- 91 **Mnogo kasnije primati su ponovo razvili sposobnost:** *National Geographic*, februar 2016, 56.
- 92 **Pokreti oka se nazivaju sakade:** *New Scientist*, 14. maj 2011, 356; Eagleman, *Brain*, 60.
- 92 **Viktorijanski prirodnjaci su ponekad to navodili:** Blakelaw and Jennett, *Oxford Companion to the Body*, 82; Roberts, *Incredible Unlikeliness of Being*, 114; Eagleman, *Incognito*, 32.
- 93 **To su bile vilične kosti naših drevnih predaka:** Shubin, *Your Inner Fish*, 160–162.
- 94 **Talas pritiska koji pokreće bubnu opnu:** Goldsmith, *Discord*, 6–7.
- 94 **Od najtišeg razaznatljivog zvuka do onog najglasnijeg:** Ibid., 161.
- 94 **To znači da svi zvučni talasi:** Bathurst, *Sound*, 28–29.
- 95 **Taj termin je skovao pukovnik ser Tomas Forčen Perves:** Ibid., 124.
- 95 **Razlog zbog kojeg osećamo vrtoglavicu:** Bainbridge, *Beyond the Zonules of Zinn*, 110.
- 95 **Kada je gubitak ravnoteže produžen:** Francis, *Adventures in Human Being*, 63.
- 96 **polovina ljudi mlađih od trideset godina:** „World Without Scent“, *Atlantic*, 12. septembar 2015.
- 96 **„Nauka o mirisu je neka vrsta siročeta“:** Intervju sa Gerijem Bičamom, Centar za hemijska čula Monel, Filadelfija, 2016.
- 97 **receptore aktivira:** Al-Khalili and McFadden, *Life on the Edge*, 158–159.
- 97 **Banana, na primer, sadrži tri stotine volatila:** Shepherd, *Neurogastronomy*, 34–37.
- 97 **Paradajz ih ima četiri stotine:** Gilbert, *What the Nose Knows*, 45.
- 97 **Miris zagorelih badema:** Brook, *At the Edge of Uncertainty*, 149.
- 97 **Miris sladića:** „Secret of Licorice Smell Unravelled“, *Chemistry World*, januar 2017.

- 98 **kako su nju prvi put još 1927. iznela:** Holmes, *Flavor*, 49.
- 98 **Godine 2014. istraživači na Univerzitetu:** *Science*, 21. mart 2014.
- 98 **zašto određeni mirisi tako snažno evociraju sećanja:** veb-sajt Monell, „Olfaction Primer: How Smell Works.“
- 99 **istraživači na Kalifornijskom univerzitetu:** „Mechanisms of Scent-Tracking in Humans“, *Nature*, 4. januar 2007.
- 99 **Za pet od petnaest testiranih mirisa:** Holmes, *Flavor*, 63.
- 99 **Bebe i majke slično su vešte:** Gilbert, *What the Nose Knows*, 63.
- 99 **Jedan od ranih simptoma Alchajmerove bolesti:** Platoni, *We Have the Technology*, 39.
- 99 **Devedeset procenata ljudi koji izgube čulo mirisa:** Blodgett, *Remembering Smell*, 19.

6. POGLAVLJE: ZINI DA TI KAŽEM: USTA I GRLO

- 100 **Usred nastupa:** „Profiles“, *New Yorker*, 9. septembar 1953; Vaughan, *Isambard Kingdom Brunel*, 196–197.
- 102 **on je bio i čovek koji je prvi postulirao:** Birkhead, *Most Perfect Thing*, 150.
- 102 **Anatomska reč za gutanje:** Collis, *Living with a Stranger*, 20.
- 104 **gušenje je danas četvrti najčešći uzrok:** Lieberman, *Evolution of the Human Head*, 297.
- 104 **Henri Hajmlih je bio donekle i zabavljač:** „The Choke Artist“, *New Republic*, 23. april 2007; *New York Times* čitulja, 23. april 2007.
- 105 **2.374 nesmotreno progutana predmeta:** Cappello, *Swallow*, 4–6; *New York Times*, 11. januar 2011.
- 105 **Džekson je po svemu sudeći bio hladan čovek:** *Annals of Thoracic Surgery* 57 (1994): 502–505.
- 106 **Tipična odrasla osoba luči:** „Gut Health May Begin in the Mouth“, *Harvard Magazine*, 20. oktobar 2017.
- 106 **izlučimo oko 31.500 litara:** Tallis, *Kingdom of Infinite Space*, 25.
- 106 **moćni analgetik koji se zove opiorfin:** „Natural Painkiller Found in Human Spit“, *Nature*, 13. novembar 2006.
- 107 **Proizvodimo veoma malo pljuvačke dok spavamo:** Enders, *Gut*, 22.

-
- 107 **150 različitih hemijskih jedinjenja:** *Scientific American*, maj 2013, 20.
- 107 **Sveukupno, oko hiljadu vrsta bakterija:** Ibid.
- 108 **Dosonov tim je ustanovio da duvanje u sveću:** saopštenje za štampu Univerziteta Klemson, „A True Food Myth Buster“, 13. decembar 2011.
- 108 **zubi su nazivani „gotovim fosilima“:** Ungar, *Evolution's Bite*, 5.
- 108 **ako ste tipičan odrasli muškarac:** Lieberman, *Evolution of the Human Head*, 226.
- 109 **Te ćelije su među najregenerativnijima u telu:** *New Scientist*, 16. mart 2013, 45.
- 109 **U stvari, to je mit nastao u udžbeniku:** *Nature*, 21. jun 2012, S2.
- 109 **telo receptore ukusa ima i u stomaku i grlu:** Roach, *Gulp*, 46.
- 109 **Receptori ukusa su pronađeni:** *New Scientist*, 8. avgust 2015, 40–41.
- 110 **U njoj se nalazi otrov po imenu tetrodotoksin:** Ashcroft, *Life at the Extremes*, 54; „Last Supper?“, *Guardian*, 5. avgust 2016.
- 110 **britanski pisac Nikolas Evans:** „I Wanted to Die. It Was So Grim“, *Daily Telegraph*, 2. avgust 2011.
- 111 **Imamo desetak hiljada receptora ukusa:** „A Matter of Taste?“, *Chemistry World*, februar 2017; Holmes, *Flavor*, 83; „Fire-Eaters“, *New Yorker*, 4. novembar 2013.
- 112 **U prečišćenoj verziji marokanske mlečike:** Holmes, *Flavor*, 85.
- 112 **za odrasle Kineze koji su jeli mnogo kapsaicina:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, januar 2016, 47.
- 113 **Neki autoriteti smatraju:** *New Scientist*, 8. avgust 2015, 40–41.
- 113 **Danas je Ajinomoto grdosija:** Mouritsen and Styrbaek, *Umami*, 28.
- 114 **Za miris se tvrdi da je odgovoran:** Holmes, *Flavor*, 21.
- 115 **Studenti su bez izuzetka:** *BMC Neuroscience*, 18. septembar 2007.

- 115 **ako se piće sa ukusom pomorandže oboji u crveno:** *Scientific American*, januar 2013, 69.
- 115 **„možda su tema o kojoj se raspravljalo iscrpnije“:** Lieberman, *Evolution of the Human Head*, 315.
- 116 **U njemu ili oko njega nalazi se devet hrskavica:** Ibid., 284.
- 117 **Johan Difenbah, jedan od najjementnijih nemačkih hirurga:** „The Paralysis of Stuttering“, *New York Review of Books*, 26. april 2012.

7. POGLAVLJE: SRCE I KRV

- 119 **„Stade“:** Navedeno u „In the Hands of Any Fool“, *London Review of Books*, 3. jul 1997.
- 119 **Taj simbol se najpre pojavio:** Peto, *Heart*, 30.
- 120 **Svakog sata vaše srce distribuira:** Nuland, *How We Die*, 22.
- 120 **Izračunato je:** Morris, *Body Watching*, 11.
- 120 **Od sve krvi koja se ispumpava:** Blakelaw and Jennett, *Oxford Companion to the Body*, 88–89.
- 121 **Kad god ustanete:** *The Curious Cases of Rutherford and Fry*, podcast, BBC Radio 4, 13. septembar 2016.
- 121 **Dobar deo ranih istraživanja krvnog pritiska:** Amidon and Amidon, *Sublime Engine*, 116; *Oxford Dictionary of National Biography*, s.v. „Hales, Stephen“.
- 122 **Dobrano u dvadesetom veku:** „Why So Many of Us Die of Heart Disease“, *Atlantic*, 6. mart 2018.
- 122 **2017. godine je Američko društvo za srce:** „New Blood Pressure Guidelines Put Half of US Adults in Unhealthy Range“, *Science News*, 13. novembar 2017.
- 122 **Najmanje 50 miliona Amerikanaca:** Amidon and Amidon, *Sublime Engine*, 227.
- 122 **Samo u Sjedinjenim Državama:** Health, United States, 2016, DHSS publikacija br. 2017–1232, maj 2017.
- 123 **Srčani udar i srčani zastoj:** Wolpert, *You’re Looking Very Well*, 18; „Don’t Try This at Home“, *London Review of Books*, 29. avgust 2013.
- 123 **Otprilike četvrtina žrtava:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, april 2017, 240.

-
- 124 **Žena će pre da oseti:** Brooks, *At the Edge of Uncertainty*, 104–5.
- 124 **narod Hmong iz Jugoistočne Azije:** Amidon and Amidon, *Sublime Engine*, 191–192.
- 124 **Hipertrofična kardiomiopatija je bolest:** „When Genetic Autopsies Go Awry“, *Atlantic*, 11. oktobar 2016.
- 125 **Čini se da je javnu svest o tome pokrenula:** Pearson, *Life Project*, 101–3.
- 125 **Framingemska studija je angažovala pet hiljada odraslih meštana:** Ibid.; framinghamheartstudy.org.
- 126 **on je stavio kateter u arteriju svoje ruke:** Nourse, *Body*, 85.
- 126 **gradnju mašine koja bi mogla veštački da snabdeva krv kiseonikom:** Le Fanu, *Rise and Fall of Modern Medicine*, 95; National Academy of Sciences, biografski memoari, Harris B. Schumacher Jr., Washington, D.C., 1982.
- 127 **Godine 1958. švedski inženjer po imenu Rune Elmkvist:** Ashcroft, *Spark of Life*, 152–153.
- 128 **on se 2000. godine ubio:** *New York Times* čitulja, 21. avgust 2000; „Interview: Dr. Steven E. Nissen“, *Take One Step*, PBS, avgust 2006, www.pbs.org.
- 128 **Uklanjanje srca koje kuca:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, oktobar 2017, 476.
- 129 **Frejov uzorak je sadržao gljivicu:** Ibid., 247.
- 130 **do stope uspešnosti od 80 procenata:** Le Fanu, *Rise and Fall of Modern Medicine*, 102.
- 130 **svake godine izvede četiri do pet hiljada presađivanja srca:** Amidon and Amidon, *Sublime Engine*, 198–199.
- 130 **Roditelji te mlade žene tvrde:** *Economist*, 28. april 2018, 56.
- 131 **„Srčana oboljenja godišnje ubiju isti broj“:** Kinch, *Prescription for Change*, 112.
- 132 **Do 2000. godine milion angioplastija iz predostrožnosti:** Welch, *Less Medicine, More Health*, 34–36.
- 132 **„Ovo je zaista američka medicina u svom najgorem izdanju“:** Ibid., 38.
- 132 **Novorođenče u sebi ima samo oko četvrt litra:** Collis, *Living with a Stranger*, 28.

-
- 132 **četrdeset hiljada kilometara krvnih sudova:** Pasternak, *Molecules Within Us*, 58.
- 132 **jedna kap krvi:** Hill, *Blood*, 14–15.
- 133 **U Sjedinjenim Državama prodaja plazme:** *Economist*, 12. maj 2018, 12.
- 133 **Hemoglobin ima jednu čudnu i opasnu sklonost:** *Annals of Medicine*, *New Yorker*, 31. januar 1970.
- 134 **Svako se ispali kroz vaše telo:** Blakelaw and Jennett, *Oxford Companion to the Body*, 85.
- 135 **Kod teških krvarenja, telo:** Miller, *Body in Question*, 121–122.
- 135 **važne uloge u imunološkoj reakciji:** *Nature*, 28. septembar 2017, S13.
- 135 **Gotovo sve kolege Harvija su nazivale:** Zimmer, *Soul Made Flesh*, 74.
- 136 **Harvi nije mogao da objasni kako krv koja cirkuliše:** Wootton, *Bad Medicine*, 95–98.
- 136 **Louer je obavio transfuziju oko tri decilitra krvi:** „An Account of the Experiment of Transfusion, Practised upon a Man in London“, *Proceedings of the Royal Society of London*, 9. decembar 1667.
- 139 **Vilijam Osler, autor *Principa i prakse u medicini*:** „An Autopsy of Dr. Osler“, *New York Review of Books*, 25. maj 2000.
- 139 **Iako se poslednja grupa:** Nourse, *Body*, 184.
- 140 **Postoji sveukupno oko četiri stotine vrsta antigena:** Sanghavi, *Map of the Child*, 64
- 141 **„Krv je živo tkivo“:** Intervju sa doktorom Alanom Doktorom, Oksford, 18. septembar 2018.
- 144 **Više od pedeset godina:** „The Quest for One of Science’s Holy Grails: Artificial Blood“, *Stat*, februar 27, 2017; „Red Blood Cell Substitutes“, *Chemistry World*, 16. februar 2018.
- 144 **ušteda od 1,6 miliona dolara:** „Save Blood, Save Lives“, *Nature*, 2. april, 2015.

8. POGLAVLJE: ODELJENJE ZA HEMIJU

- 145 **Jedan dvanaestogodišnji dečak ostavljen je toliko gladan:** Bliss, *Discovery of Insulin*, 37.
- 146 **„pogrešno zamišljeni, pogrešno sprovedeni i pogrešno protumačeni.“:** Ibid., 12–13.
- 147 **„Otkriće insulina“:** „The Pissing Evile“, *London Review of Books*, 1. decembar 1983.
- 148 **Drugi su sugerisali neravnotežu:** „Cause and Effect“, *Nature*, 17. maj 2012.
- 148 **Između 1980. i 2014. broj odraslih:** *Nature*, 26. maj 2016, 460.
- 148 **To znači da nivoi insulina:** „The Edmonton Protocol“, *New Yorker*, 10. februar 2003.
- 149 **„Ja volim hormone“:** Intervjui sa dr Džonom Vasom, Oksford, 21. mart i 17. septembar 2018.
- 152 **Starling skovao je termin „hormon“:** Sengoopta, *Most Secret Quintessence of Life*, 4.
- 152 **Najčuvenija njena žrtva u istoriji:** *Journal of Clinical Endocrinology and Metabolism*, 1. decembar 2006, 4849–4853; „The Medical Ordeals of JFK“, *Atlantic*, decembar 2002.
- 155 **Opet, u testovima gde je oksitocin:** *Nature*, 25. jun 2015, 410–412.
- 156 **Možda niko nije bolje razumeo:** *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, London, novembar 1998; *New York Times* čitulja, 19. januar 1995.
- 157 **Ne zna se na koji to način testosteron:** Bribiescas, *Men*, 202.
- 157 **ima mnogo više dokaza:** *New Scientist*, 16. maj 2015, 32.
- 158 **Bolest nealkoholne masne jetre:** *Nature*, 23. novembar 2017, S85; *Annals of Internal Medicine*, 6. novembar 2018.
- 162 **Svakog dana oni prerade oko 190 litara:** Pasternak, *Molecules Within Us*, 60.
- 163 **Kako starimo, bešika gubi elastičnost:** Nuland, *How We Die*, 55.
- 163 **urinarni svet takođe makar donekle mikropski:** *Nature*, 9. novembar 2017, S40.

- 164 **Verovatno najčuvenija litotomija, ili uklanjanje kamena, u istoriji:** Tomalin, *Samuel Pepys*, 60–65.
- 165 **Pepis je sa svoje strane obeležio godišnjicu:** „Samuel Pepys and His Stones“, *Annals of the Royal College of Surgeons* 59 (1977).

9. POGLAVLJE: U OBDUKCIONOJ SALI: SKELET

- 166 **„Opipaj ovo“, kaže meni doktor Ben Oliver:** Intervju sa dr Benom Oliverom, Notingem, 23–24. jun 2017.
- 169 **do kratkotrajnog skandala u Americi:** „Yale Students and Dental Professor Took Selfie with Severed Heads“, *Guardian*, 5. februar 2018.
- 170 **Kada je veliki anatom Andreas Vesalijus:** Wootton, *Bad Medicine*, 74.
- 170 **U Engleskoj je Vilijam Harvi toliko očajnički:** Larson, *Severed*, 217.
- 170 **Falopio i zločinac zajedno:** Wootton, *Bad Medicine*, 91.
- 171 **Sve njegove ilustracije morale su da se crtaju:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, oktobar 2009, 342–345.
- 175 **redovne fizičke aktivnosti pomažu u odlaganju Alchajmerove bolesti:** „Do Our Bones Influence Our Minds?“, *New Yorker*, 1. novembar 2013.
- 175 **Potrebno je stotinu mišića:** Collis, *Living with a Stranger*, 56.
- 176 **Nasine studije pokazale su:** Nasin list sa inormacijama, „Muscle Atrophy“.
- 176 **Ser Čarls Bel, veliki:** *Oxford Dictionary of National Biography*, s.v. „Bell, Sir Charles“.
- 177 **Mi u svojim palčevima imamo:** Roberts, *Incredible Unlikeliness of Being*, 333–335.
- 178 **Dobrim delom ono što znamo:** Francis, *Adventures in Human Being*, 126–127.
- 178 **Prosečan čovek hoda brzinom:** „Gait Analysis: Principles and Applications,“ *American Academy of Orthopaedic Surgeons*, oktobar 1995.
- 179 **nojevi su eliminisali taj problem:** Taylor, *Body by Darwin*, 85.

- 179 „već od osamnaeste godine“: Medawar, *Uniqueness of the Individual*, 109.
- 179 **Procenjuje se da je 60 procenata odraslih:** Wall, *Pain*, 100–101.
- 180 **hirurzi obave 800.000 zamena zglobova:** „The Coming Revolution in Knee Repair“, *Scientific American*, mart 2015.
- 181 **Gotovo niko nije čuo za Čarnlija:** Le Fanu, *Rise and Fall of Modern Medicine*, 104–108.
- 181 **Tri četvrtine muškaraca i polovina žena:** Wolpert, *You're Looking Very Well*, 21.

10. POGLAVLJE: U POKRETU: ŽIVOT NA DVE NOGE I FIZIČKA AKTIVNOST

- 183 **Godine 2016. antropolozi sa Teksaškog univerziteta zaključili su:** „Perimortem Fractures in Lucy Suggest Mortality from Fall out of Tall Tree“, *Nature*, 22. septembar 2016.
- 183 **Šimpanza troši četiri puta više:** Lieberman, *Story of the Human Body*, 42.
- 185 **Fosilni dokazi ukazuju na to da su rani:** „The Evolution of Marathon Running“, *Sports Medicine* 37, br. 4–5 (2007); „Elastic Energy Storage in the Shoulder and the Evolution of High-Speed Throwing in Homo“, *Nature*, 27. jun 2013.
- 186 **Džeremi Moris [...] postao je ubeđen:** Jeremy Morris čitulja, *New York Times*, 7. novembar 2009.
- 187 **Redovne šetnje smanjuju rizik:** *New Yorker*, 20. maj 2013, 46.
- 187 **Aktivnost od sat ili više:** *Scientific American*, avgust 2013, 71; „Is Exercise Really Medicine? An Evolutionary Perspective“, *Current Sports Medicine Reports*, jul–avgust. 2015.
- 187 **Ideja o deset hiljada koraka:** „Watch Your Step“, *Guardian*, 3. septembar 2018.
- 187 **Samo oko 20 procenata ljudi:** „Is Exercise Really Medicine?“
- 188 **Danas prosečan Amerikanac hoda:** Lieberman, *Story of the Human Body*, 217–218.
- 188 „Neki radnici su navodno“: *Economist*, 5. januar 2019, 50.

-
- 188 **Savremeni lovci-sakupljači, nasuprot tome:** „Is Exercise Really Medicine?“
- 188 **„Ako želite da razumete ljudsko telo“:** Intervju sa Libermanom.
- 189 **Kad bi svi ostali u svetu:** „Eating Disorder“, *Economist*, 19. jun 2012.
- 189 **Bilder i lenčuga sa kauča:** „The Fat Advantage“, *Nature*, 15. septembar 2016.
- 189 **prosečna žena u Sjedinjenim Državama:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, januar 2016.
- 189 **više od polovine današnje dece:** „Interest in Ketogenic Diet Grows for Weight Loss and Type 2 Diabetes“, *Journal of the American Medical Association*, 16. januar 2018.
- 189 **sadašnja generacija mladih ljudi:** Zuk, *Paleofantasy*, 5.
- 190 **Britanci su među najdebljima:** *Economist*, 31. mart 2018, 30.
- 190 **Globalna brojka za preteranu gojaznost iznosi 13 procenata:** *Economist*, 6. januar 2018, 20.
- 190 **Po jednom proračunu, morate hodati:** „The Bear’s Best Friend“, *New York Review of Books*, 12. maj 2016.
- 190 **ljudi precenjuju broj:** „Exercise in Futility“, *Atlantic*, april 2016.
- 190 **radnik u fabrici će:** Lieberman, *Story of the Human Body*, 217.
- 191 **Ljudi koji mnogo sede:** „Are You Sitting Comfortably? Well, Don’t“, *New Scientist*, 26. jun 2013.
- 191 **Ako provedete veče:** „Our Amazingly Plastic Brains“, *Wall Street Journal*, 6. februar 2015; „The Futility of the Workout-Sit Cycle“, *Atlantic*, 16. avgust 2016.
- 191 **Džejs Levin, stručnjak za preteranu gojaznost:** „Killer Chairs: How Desk Jobs Ruin Your Health“, *Scientific American*, novembar 2014.
- 191 **To je samo sagorevalo dodatnih 65 kalorija na sat:** *New Scientist*, 25. avgust 2012, 41.
- 192 **„gomilom đubreta“:** „The Big Fat Truth“, *Nature*, 23. maju 2013.

11. POGLAVLJE: EKVILIBRIJUM

- 193 **sitna stvorenja moraju brže da proizvode toplotu:** Blumberg, *Body Heat*, 35–38.
- 193 **Jedna oblast u kojoj su životinje neobično:** West, *Scale*, 197.
- 194 **Tipičan sisar koristi oko trideset puta više:** Lane, *Power, Sex, Suicide*, 179.
- 194 **Pomeranje od samo nekoliko stepeni:** Blumberg, *Body Heat*, 206.
- 195 **Ovaj eksperiment uglavnom podseća:** Royal Society, „Experiments and Observations in a Heated Room by Charles Blagden, 1774.“
- 195 **Začudo, niko nije sasvim siguran zbog čega se to dešava:** Ashcroft, *Life at the Extremes*, 133–134; Blumberg, *Body Heat*, 146–147.
- 196 **porast od samo oko jednog stepena:** Davis, *Beautiful Cure*, 113.
- 196 **Uzged, izgleda da je zamisao da većinom toplotu gubimo:** „Myth: We Lose Most Heat from Our Heads“, *Naked Scientists*, podkast, 24. oktobar 2016.
- 196 **Čovek koji je skovao taj termin:** *Obituary Notices of Fellows of the Royal Society* 5, br. 15 (februar 1947): 407–423; *American National Biography*, s.v. „Cannon, Walter Bradford“.
- 197 **rad o praktikovanju vudu magije:** „‘Voodoo’ Death“, *American Anthropologist*, april–jun 1942.
- 199 **Svakog dana proizvedete i utrošite:** West, *Scale*, 100.
- 199 **imate samo šezdeset grama:** Lane, *Vital Question*, 63.
- 199 **Čovek koji je to otkrio:** *Biographical Memoirs*, Royal Society, London.
- 199 **„Ja sam ti bila prva žena“:** *Biochemistry and Biology Molecular Education* 32, br. 1 (2004): 62–66.
- 200 **Dete upola visoko kao vi:** „Size and Shape“, *Natural History*, januar 1974.
- 200 **britanskog avijatičara iz Drugog svetskog rata:** „The Indestructible Alkemade“, sajt muzeja RAF-a, postavljeno 24. decembra 2014.

- 202 **Razmislite o slučaju male Erike Nordbi:** *Edmonton Sun*, 28. avgust 2014.
- 202 **Između 1998. i avgusta 2018, gotovo osam stotina dece:** Svi detalji mogu se naći na sajtu noheatstroke.org.
- 203 **Najviše stalno naselje u svetu:** Ashcroft, *Life at the Extremes*, 8.
- 203 **Tenzing Norvej i Rejmond Lambert:** Ibid., 26.
- 203 **40 procenata zapremine vaše krvi:** Ibid., 341.
- 204 **Eškroft napominje slučaj pilota:** Ibid., 19.
- 204 **U nacističkoj Nemačkoj zdravi zatvorenici:** Annas and Grodin, *Nazi Doctors and the Nuremberg Code*, 25–26.
- 205 **U jednom tipičnom eksperimentu kineski zarobljenici:** Williams and Wallace, *Unit 731*, 42.
- 205 **Neke su, iz nedokučivih razloga, secirali:** „Blood and Money“, *New York Review of Books*, 4. februar 1999.
- 205 **trudnice ili mala deca:** Lax, *Toxin*, 123.
- 206 **da jedan student univerziteta Kejo u Tokiju nije 1984:** Williams and Wallace, *Unit 731*.

12. POGLAVLJE: IMUNOLOŠKI SISTEM

- 207 **imamo oko tri stotine različitih tipova imunoloških ćelija:** „Ambitious Human Cell Atlas Aims to Catalog Every Type of Cell in the Body“, National Public Radio, 13. avgust 2018.
- 208 **Ako ste pod stresom ili iscrpljeni:** „Department of Defense“, *New York Review of Books*, 8. oktobar, 1987.
- 208 **Sveukupno oko pet procenata nas trpi:** Davis, *Beautiful Cure*, 149.
- 208 **„Možete baciti pogled na to i zaključiti“:** Intervju sa profesorom Danijelom Dejvisom, Univerzitet Mančester, 30. novembar 2018.
- 209 **„otprilike najpametnijim malim ćelijama u čitavom telu“:** Bainbridge, *Visitor Within*, 185.
- 210 **da je timus rasadnik za T-ćelije:** Davis, *Compatibility Gene*, 38.
- 210 **„poslednji čovek koji je prepoznao funkciju“:** *Lancet*, 8. oktobar 2011, 1290.

-
- 211 **Pogrešne upale su povezivane:** „Inflamed“, *New Yorker*, 30. novembar, 2015.
- 211 **„imunološki sistem se toliko naloži“:** Kinch u intervjuu.
- 212 **„živahnog, druželjubivog, vedrog, briljantnog u razgovoru“:** „High on Science“, *New York Review of Books*, 16. avgust 1990.
- 213 **„I pored sve kliničke dobre volje“:** Medawar, *Uniqueness of the Individual*, 132.
- 214 **Ričard Herik iz Marlboro:** Le Fanu, *Rise and Fall of Modern Medicine*, 121–123; „A Transplant Makes History“, *Harvard Gazette*, 22. septembar 2011.
- 215 **Krajem 2018. 114.000 ljudi:** „The Disturbing Reason Behind the Spike in Organ Donations“, *Washington Post*, 17. april 2018.
- 215 **Ljudi na dijalizi žive u proseku još dodatnih osam godina:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, april 2014.
- 215 **Jedno moguće rešenje bila bi upotreba životinjskih transplantata:** „Genetically Engineering Pigs to Grow Organs for People“, *Atlantic*, 10. avgust 2017.
- 216 **Na ljude sveukupno utiče nekih pedeset tipova:** Davis, *Beautiful Cure*, 149.
- 216 **Pre 1932, kada je Buri Kron:** Blaser, *Missing Microbes*, 177.
- 216 **Liberman sugerše da smo usled preterane upotrebe antibiotika:** Lieberman, *Story of the Human Body*, 178.
- 216 **to što su autoimune bolesti debelo seksističke:** Bainbridge, *X in Sex*, 157; Martin, *Sickening Mind*, 72.
- 217 **U engleskom je ta reč prvi put pomenuta:** *Oxford English Dictionary*.
- 217 **Oko 50 procenata ljudi tvrdi:** „Skin: Into the Breach“, *Nature*, 23. novembar 2011.
- 217 **jedno dete u avionu:** Pasternak, *Molecules Within Us*, 174.
- 218 **Nacionalni institut za alergiju i infektivne bolesti:** „Feed Your Kids Peanuts, Early and Often, New Guidelines Urge“, *New York Times*, 5. januar 2017.

- 218 **poznata higijenska hipoteza:** „Lifestyle: When Allergies Go West“, *Nature*, 24. novembar 2011; Yong, *I Contain Multitudes*, 122; „Eat Dirt?“, *Natural History*, n.d.

13. POGLAVLJE: UDAHNITE DUBOKO: PLUĆA I DISANJE

- 220 **Kad god dišete, izdahnete:** *Chemistry World*, februar 2018, 66.
- 221 **oko 20 procenata svih recepata za antibiotike:** *Scientific American*, februar 2016, 32.
- 222 **kapi od kijanja mogu da dosegnu visinu i do osam metara:** „Where Sneezes Go“, *Nature*, 2. jun 2016; „Why Do We Sneeze?“, *Smithsonian*, 29. decembar 2015.
- 223 **Naša pluća mogu da sadrže oko šest litara:** „Breathe Deep“, *Scientific American*, avgust 2012.
- 224 **Ako ste odrasla osoba prosečne veličine:** West, *Scale*, 152.
- 224 **Pre otvaranja pošte:** Carter, *Marcel Proust*, 72.
- 224 **Kad god je odlazio u svet:** *Ibid.*, 224.
- 226 **astma ostaje četvrti vodeći uzrok:** Jackson, *Asthma*, 159.
- 226 **U Japanu, na primer, nije došlo do velikog porasta:** „Life-style: When Allergies Go West“, *Nature*, 24. novembar 2011.
- 226 **„Verovatno mislite da astmu izazivaju“:** Intervju sa profesorom Nilom Pirsom, Londonski fakultet za higijenu u trojsku medicinu, 28. novembar 2018.
- 228 **Tokom napada astme, disajni putevi se sužavaju:** „Asthma: Breathing New Life into Research“, *Nature*, 24. novembar 2011.
- 229 **kako tačno zapadnjački način života:** „Lifestyle: When Allergies Go West“; „Asthma and the Westernization ‘Package’“, *International Journal of Epidemiology* 31 (2002): 1098–1102.
- 229 **Osoba koja redovno puši cigarete:** „Getting Away with Murder“, *New York Review of Books*, 19. jul 2007.
- 231 **Kad je britanski ministar zdravlja Ijan Meklaud:** Wootton, *Bad Medicine*, 263.

- 231 „**Niko nije ustanovio da dim iz cigarete**“: „Getting Away with Murder“.
- 232 **prosečan odrasli Amerikanac pušio**: A Reporter at Large, *New Yorker*, 30. novembar 1963.
- 232 **Broj cigareta koje je pušio**: Smith, *Body*, 329.
- 232 **jedan od članova odbora**: „Cancer: Malignant Maneuvers“, *New York Review of Books*, 6. mart 2008.
- 232 **Čak i tako kasno, 1973. godine, Nejčer je objavio uvodni članak**: „Get the Placentas“, *London Review of Books*, 2. jun 2016.
- 232 **Svetski rekord u štucanju**: *Sioux City Journal*, 4. januar 2015.

14. POGLAVLJE: HRANA, VELIČANSTVENA HRANA

- 234 **Amerikanci danas konzumiraju oko 25 procenata**: *Baylor University Medical Center Proceedings*, januar 2017, 134.
- 235 **Otac kalorijskog merenja**: *American National Biography*, s.v. „Atwater, Wilbur Olin“; sajt USDA Agricultural Research Service; sajt Wesleyan University.
- 236 **treba da jedemo mnogo mesa**: McGee, *On Food and Cooking*, 534.
- 237 **Možete pojesti badema vrednih 170 kalorija**: „Everything You Know About Calories Is Wrong“, *Scientific American*, septembar 2013.
- 237 **„Ne možete da imate veliki mozak**“: Intervju sa profesorom Danijelom Libermanom, London, 22. oktobar 2018.
- 239 **„proizvod mašte**“: Gratzner, *Terrors of the Table*, 170.
- 239 **„tako loše pripremljen rad**“: „Nutrition: Vitamins on Trial“, *Nature*, 25. jun 2014.
- 241 **Amerikanci mogu da biraju**: „How Did We Get Hooked on Vitamins?“, *The Inquiry*, BBC World Service, 31. decembar 2018.
- 242 **On je uzimao i do četrdeset hiljada miligrama**: „The Dark Side of Linus Pauling’s Legacy“, *Quackwatch*, 14. septembar 2014.

-
- 242 **Proteini su komplikovani molekuli:** Smith, *Body*, 429.
- 242 **Zašto nas je evolucija vezala:** Challoner, *Cell*, 38.
- 242 **tradicionalna ishrana širom sveta:** McGee, *On Food and Cooking*, 534.
- 243 **Praktično svi ugljeni hidrati u ishrani:** Ibid., 803.
- 244 **porcija belog pirinča od 150 grama:** *New Scientist*, 11. jun 2016, 32.
- 245 **Iz kompleksnih hemijskih razloga:** Lieberman, *Story of the Human Body*, 255.
- 245 **avokado sadrži i pet puta više zasićenih masti:** *New Scientist*, 2. avgust 2014, 35.
- 246 **Tek je 2004. Američko društvo za srce:** čitulja Kumerovu, *New York Times*, 1. jun, 2017.
- 246 **Ta zamisao je ispraćena unazad do jednog rada iz 1945.:** *More or Less*, BBC Radio 4, 6. januar 2017.
- 246 **Ljudi kojima se dopusti da piju vode koliko god žele:** Roach, *Grunt*, 133.
- 246 **Ispijanje previše vode može zapravo da bude:** „Can You Drink Too Much Water?“, *New York Times*, 19. jun 2015; „Strange but True: Drinking Too Much Water Can Kill“, *Scientific American*, 21. jun 2007.
- 247 **Tokom života pojedemo oko šezdeset tona hrane:** Zimmer, *Microcosm*, 56.
- 247 **na Zemlji mnogo više ljudi pati od gojaznosti:** *Nature*, 2. februar 2012, 27.
- 247 **Jedan keks sa čokoladom nedeljno:** *New Scientist*, 18. jul 2009, 32.
- 247 **Osoba najodgovornija za naše prosvetljenje:** čitulja Kiz, *Washington Post*, 2. novembar 2004; čitulja Kiz, *New York Times*, 23. novembar 2004; *Journal of Health and Human Behaviour* (zima 1963): 291–293; *American Journal of Clinical Nutrition* (mart 2010).
- 251 **Petina mladih ljudi u Americi:** „What Not to Eat“, *New York Times*, 2. januar 2017; „How Much Harm Can Sugar Do?“, *New Yorker*, 8. septembar 2015.

- 251 **Voće koje je Šekspir jeo:** Lieberman, *Story of the Human Body*, 265; „Best Before?“, *New Scientist*, 17. oktobar 2015.
- 252 **najpopularnije povrće u Americi:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, april 2011, 158.
- 253 **Prosečni Amerikanac konzumira:** „Clearing Up the Confusion About Salt“, *New York Times*, 20. novembar 2017.
- 253 **Metaanaliza na Univerzitetu Makmaster:** *Chemistry World*, septembar 2016, 50.
- 254 **„Ustanovili smo da objavljena literatura“:** *International Journal of Epidemiology*, 17. februar 2016.
- 254 **„Pa, zapravo, prvobitno je to bilo da bih zadivio jednu devojku“:** Intervju sa profesorom Kristoferom Gardnerom, Palo Alto, Kalifornija, 29. januar 2018.
- 256 **Otprilike 40 procenata ljudi sa dijabetesom:** *Nature*, 2. februar 2012, 27.
- 256 **„50 procenata je genetika, a 50 procenata čizburger.“:** *National Geographic*, februar 2007, 49.

15. POGLAVLJE: UTROBA

- 257 **Površina svih tih cevki:** Vogel, *Life's Devices*, 42.
- 257 **Hrana se u ženi zadržava:** Blakelaw and Jennett, *Oxford Companion to the Body*, 19.
- 257 **Zato vam neprestano govore:** „Fiber Is Good for You. Now Scientists May Know Why“, *New York Times*, 1. januar 2018.
- 258 **krčanje u stomaku:** Enders, *Gut*, 83.
- 259 **Svake godine tri hiljade ljudi:** „A Bug in the System“, *New Yorker*, 2. februar 2015, 30.
- 259 **„ali je zaključila da ih pečenje“:** *Food Safety News*, 27. decembar 2017.
- 259 **Po jednoj studiji Američkog ministarstva poljoprivrede:** „Bug in the System“, 30.
- 260 **„Ljudi obično krive poslednje što su pojeli“:** „What to Blame for Your Stomach Bug? Not Always the Last Thing You Ate“, *New York Times*, 29. jun 2017.
- 262 **Pošto je lutao nekoliko godina:** „Men and Books“, *Canadian Medical Association Journal*, jun 1959.

- 263 **bezmalob 400.000 ljudi godišnje završi u bolnici:** „The Global Incidence of Appendicitis: A Systematic Review of Population-Based Studies“, *Annals of Surgery*, avgust 2017.
- 263 **Pojava akutne upale slepog creva:** Blakelaw and Jennett, *Oxford Companion to the Body*, 43.
- 264 **Lajpsovo opfođenje s pacijentom:** *New York Times* čitulja, 20. april 2005.
- 265 **Ljudi su se jatili oko njega sa svih strana sveta:** „Killing Cures“, *New York Review of Books*, 11. avgust 2005.
- 265 **Svaki gram izmeta koji proizvedete:** Money, *Amoeba in the Room*, 144.
- 266 **Čak i uzorci uzeti sa dva kraja:** *Nature*, 21. avgust 2014, 247.
- 266 **Dva soja ešerihije koli:** Zimmer, *Microcosm*, 20; Lane, *Power, Sex, Suicide*, 119.
- 266 **Ešerihija koli je po njemu dobila ime tek 1918:** *Clinical Infectious Diseases*, 15. oktobar 2007, 1025–1029.
- 267 **„Mirisni nervi se parališu.“:** Roach, *Gulp*, 253.
- 267 **„mnogih zabeleženih primera eksplozije“:** „Fatal Colonic Explosion During Colonoscopic Polypectomy“, *Gastroenterology* 77, br. 6 (1979).

16. POGLAVLJE: SPAVANJE

- 268 **Godine 1989. u jednom eksperimentu:** „Sleep Deprivation in the Rat“, *Sleep* 12, br. 1 (1989).
- 269 **Ljudi sa ranim znacima povišenog krvnog pritiska:** *Nature*, 23. maj 2013, S7.
- 270 **„Ako san ne služi“:** *Scientific American*, oktobar 2015, 42.
- 270 **Čak i sasvim jednostavna bića kao što su nematode:** *New Scientist*, 2. februar 2013, 38–39.
- 270 **Aserinskom je subjekt dobrovoljac za prvi noćni test:** „The Stubborn Scientist Who Unraveled a Mystery of the Night“, *Smithsonian*, septembar 2003; „Rapid Eye Movement Sleep: Regulation and Function“, *Journal of Clinical Sleep Medicine*, 15. jun 2013.
- 271 **San je toliko plitak u te prve dve faze:** Martin, *Counting Sheep*, 98.

- 272 **Većina muškaraca ima erekciju:** Ibid., 133–139; „Cerebral Hygiene“, *London Review of Books*, 29. jun 2017.
- 272 **Prosečan čovek se okrene:** Martin, *Counting Sheep*, 104.
- 273 **desetak pilota na dugim letovima:** Ibid., 39–40.
- 274 **To može objasniti:** Burnett, *Idiot Brain*, 25; Sternberg, *NeuroLogic*, 13–14.
- 274 **Neki čovek u publici povikao je:** Davis, *Beautiful Cure*, 133.
- 274 **„Mučili su se da prihvate to da nešto“:** Interview with Professor Russell Foster, Brasenose College, Oxford, 17. oktobar 2018.
- 276 **„Epifiza nije naša duša“:** Bainbridge, *Beyond the Zonules of Zinn*, 200.
- 277 **Kad je od njega zatraženo da proceni:** Shubin, *Universe Within*, 55–67.
- 277 **Oko polovine tih najprodavanijih lekova:** Davis, *Beautiful Cure*, 37.
- 278 **kasniji početak škole dovodi:** „Let Teenagers Sleep In“, *New York Times*, 20. septembar 2018.
- 279 **Nesanica je povezivana sa dijabetesom:** „In Search of Forty Winks“, *New Yorker*, 8–15. februar 2016.
- 279 **žene koje redovno rade u noćnoj smeni:** „Of Owls, Larks, and Alarm Clocks“, *Nature*, 11. mart 2009.
- 279 **Oko 50 procenata ljudi koji hrču:** „Snoring: What to Do When a Punch in the Shoulder Fails“, *New York Times*, 11. decembar 2010.
- 279 **Najekstremniji i najžasniji oblik:** Zeman, *Consciousness*, 46–47; „The Family That Couldn’t Sleep“, *New York Times*, 2. septembar 2006.
- 280 **Neki autoriteti misle da prioni mogu:** *Nature*, 10. april 2014, 181.
- 280 **Ova bolest pogađa četiri miliona ljudi:** „The Wild Frontiers of Slumber“, *Nature*, 1. mart 2018; Zeman, *Consciousness*, 106–109.
- 281 **„Sećam se kad sam se probudio“:** *Morning Edition*, National Public Radio, 27. decembar 2017.

- 282 **Zevanje čak nije ni u pouzdanoj korelaciji:** Martin, *Counting Sheep*, 140.

17. POGLAVLJE: U DONJE VILAJETE

- 283 **Za vreme predsedničke posete jednom poljoprivrednom gazdinstvu:** Ova priča je, naravno, apokrifna.
- 284 **Neti Stivens zaslužuje da bude poznatija nego što jeste:** „Nettie M. Stevens and the Discovery of Sex Determination by Chromosomes“, *Isis*, jun 1978; *American National Biography*.
- 285 **Tek je izuzetna slučajnost:** Bainbridge, *X in Sex*, 66.
- 285 **„bukvalno čekali ispod vešala“:** „The Chromosome Number in Humans: A Brief History“, *Nature Reviews Genetics*, 1. avgust 2006.
- 285 **Taj broj se zadržao, i niko ga nije dovodio u pitanje:** Riddley, *Genome*, 23–24.
- 286 **Posle bezbroj generacija pravljenja:** „Vive la Difference“, *New York Review of Books*, 12. maj 2005.
- 286 **Sadašnjom brzinom propadanja:** „Sorry, Guys: Your Y Chromosome May Be Doomed“, *Smithsonian*, 19. januar 2018.
- 287 **Ljudi se zapravo uopšte ne reprodukuju:** Mukherjee, *Gene*, 357.
- 286 **Koliko je ljudi neverno:** „Infidels“, *New Yorker*, 18–25. decembar 2017.
- 286 **U jednoj studiji broj seksualnih partnera:** Spiegelhalter, *Sex by Numbers*, 35.
- 288 **Zbog problema sa finansiranjem, anketirane su samo 3.432 osobe:** *American Journal of Public Health*, jul 1996, 1037–1040; „What, How Often, and with Whom?“, *London Review of Books*, 3. avgust 1995.
- 289 **zbog čega se Špighalter upitao:** Spiegelhalter, *Sex by Numbers*, 2.
- 289 **seks u proseku (makar u Britaniji) traje:** Ibid., 218–220.
- 290 **Šimpanza i čovek možda i imaju:** „Bonobos Join Chimps as Closest Human Relatives“, *Science News*, 13. jun 2012.

- 290 **Ranjiviji su na infekcije:** Bribiescas, *Men*, 174–176.
- 292 **„Vaginalni sekreti su [bili] jedina telesna tečnost“:** Roach, *Bonk*, 12.
- 293 **Ime je dobila po Ernstu Grefenbergu:** *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, avgust 2001, 359.
- 294 **Sve do početka dvadesetog veka, reč „klitoris“:** *Oxford English Dictionary*.
- 294 **Uterus je obično težak pedeset grama:** Cassidy, *Birth*, 80.
- 295 **mnogi sisari savršeno dobro prolaze:** Bainbridge, *Teenagers*, 254–255.
- 295 **Postoji takođe velika nesigurnost:** „Skin Deep“, *New York Review of Books*, 7. oktobar 1999.
- 296 **Autoriteti su, čini se, univerzalno saglasni:** Morris, *Body Watching*, 216; Spiegelhalter, *Sex by Numbers*, 216–217.

18. POGLAVLJE: NA POČETKU: ZAČEĆE I ROĐENJE

- 298 **izgledi za uspešno oplodavanje:** „Not from Venus, Not from Mars“, *New York Times*, 25–26. februar 2017, međunarodno izdanje.
- 298 **Metaanaliza u žurnalu:** „Yes, Sperm Counts Have Been Steadily Declining,” *Smithsonian.com*, 26. jul 2017.
- 298 **„klasi čistih hemijskih supstanci“:** „Are Your Sperm in Trouble?“, *New York Times*, 11. mart 2017.
- 299 **Broj spermatozoida koje prosečan muškarac proizvodi:** Lents, *Human Errors*, 100.
- 300 **u trideset petoj godini ženina zaliha jajnih ćelija:** „The Divorce of Coitus from Reproduction“, *New York Review of Books*, 25. septembar 2014.
- 301 **Bez toga, stopa urođenih defekata:** Roberts, *Incredible Unlikelihood of Being*, 344.
- 302 **Oko 80 procenata budućih majki:** „What Causes Morning Sickness?“, *New York Times*, 3. avgust 2018.
- 303 **Jedini zaista pouzdan test:** Oakley, *Captured Womb*, 17.
- 303 **Od studenata medicine u Engleskoj nije se tražilo:** Epstein, *Get Me Out*, 38.

- 303 **Ženama su ponekad puštali krv:** Oakley, *Captured Womb*, 22.
- 303 **Procenjuje se da je 1906. godine 150.000 Amerikanki**
Sengoopta, *Most Secret Quintessence of Life*, 16–18.
- 304 **„Sam Bog zna koliko sam žena“:** Cassidy, *Birth*, 60.
- 304 **sterilisati vazduh oko pacijenata:** „The Gruesome, Bloody
World of Victorian Surgery“, *Atlantic*, 22. oktobar 2017.
- 304 **Čak i tako skoro kao 1932. godine, umirala je jedna majka**
od svakih 238: Oakley, *Captured Womb*, 62.
- 305 **Uspon penicilina:** Cassidy, *Birth*, 61.
- 305 **Opet, za Amerikanke je verovatnoća da će umreti na**
porođaju za 70 procenata: *Economist*, 18. jul 2015, 41.
- 306 **„najneshvaćenijim organom u ljudskom telu“:** *Scientific*
American, oktobar 2017, 38.
- 308 **„Žene prilikom porođaja imaju“:** *Nature*, 14. jul 2016, S6.
- 308 **ljudi rođeni carskim rezom:** „The Cesarean-Industrial
Complex“, *Atlantic*, septembar 2014.
- 308 **više od 60 procenata carskih rezova:** „Stemming the Global
Caesarean Section Epidemic“, *Lancet*, 13. oktobar 2018.
- 309 **hitnja da obrišemo bebe čim se rode:** Blaser, *Missing Mi-*
crobes, 95.
- 309 **B. infantis, važan mikrob u majčinom mleku:** Yong, *I*
Contain Multitudes, 130.
- 309 **kad napuni godinu dana, prosečna beba:** *New Yorker*, Oct.
22, 2012, 33.
- 309 **Postoje izvesni dokazi da majke koje doje:** Ben-Barak, *Why*
Aren't We Dead Yet?, 68.

19. POGLAVLJE: NERVI I BOL

- 314 **Ponovite li te doživljaje, obrasci će se:** „Show Me Where
It Hurts“, *Nature*, 14. jul 2016.
- 314 **„Bol je tu samo kad dopre do mozga“:** Intervju sa pro-
fesorkom Ajrin Trejsi, Bolnica Džon Ratklif, Oksford, 18.
septembar 2018.
- 316 **Čovek koji je prvi identifikovao nociceptore:** *Oxford Dic-*
tionary of National Biography, s.v. „Sherrington, Sir Charles
Scott“; *Nature Neuroscience*, jun 2010, 429–430.

- 319 **Više od polovine povreda kičmene moždine:** *Annals of Medicine, New Yorker*, 25. januar 2016.
- 319 **Bol je, kao i sam nervni sistem:** „A Name for Their Pain“, *Nature*, 14. jul 2016; Foreman, *Nation in Pain*, 22–24.
- 321 **ta reč je iskveren francuski izraz *demi-craïne*:** „Headache“, *American Journal of Medicine*, januar 2018; „Why Migraines Strike“, *Scientific American*, avgust 2008; „A General Feeling of Disorder“, *New York Review of Books*, 23. april 2015.
- 321 **Donnerwetter, stvarno jeste:** *Dormandy, Worst of Evils*, 483.
- 321 **bol jednako ublažavaju:** *Nature Neuroscience*, april 2008, 314.
- 321 **Dovoljno je da imate saosećajnog i privrženog partnera:** Wolf, *Body Quantum*, vii.
- 322 **U jednom eksperimentu koji su obavili Trejsijeva i njen tim:** *Nature Neuroscience*, april 2008, 314.
- 322 **oko 40 procenata odraslih Amerikanaca:** Foreman, *Nation in Pain*, 3.
- 322 **Sveukupno, hronični bol pogađa više ljudi:** „The Neuroscience of Pain“, *New Yorker*, 2. jul 2018.
- 322 **„gluvog i slepog za druge ljude“:** Daudet, *In the Land of Pain*, 15.
- 322 **„Lekovi koje imamo olakšavaju 50 procenata bola“:** „Name for Their Pain.“
- 323 **Između 1999. i 2014, po jednoj proceni:** *Chemistry World*, jul 2017, 28; *Economist*, 28. oktobar 2017, 41; „Opioid Nation“, *New York Review of Books*, 6. decembar 2018.
- 323 **smrtni slučajevi izazvani zloupotrebom opioida doveli do porasta u doniranju organa:** „The Disturbing Reasons Behind the Spike in Organ Donations“, *Washington Post*, 17. april 2018.
- 324 **kako je jedan lekar dobijao dobre rezultate:** „Feel the Burn“, *London Review of Books*, 30. septembar 1999.
- 324 **Čak i tako, 59 procenata testiranih:** „Honest Fakery“, *Nature*, 14. jul 2016.
- 324 **Placebo ne smanjuje tumore:** Marchant, *Cure*, 22.

20. POGLAVLJE: KAD KRENE PO ZLU:BOLESTI

- 325 **U jesen 1948. ljudi u varoši:** „The Post-viral Syndrome: A Review“, *Journal of the Royal College of General Practitioners*, maj 1987; „A Disease Epidemic in Iceland Simulating Poliomyelitis“, *American Journal of Epidemiology* 2 (1950); „Early Outbreaks of ‘Epidemic Neuromyasthenia’“, *Postgraduate Medical Journal*, novembar 1978; *Annals of Medicine, New Yorker*, 27. novembar 1965.
- 326 **1970. godine, posle nekoliko godina primirenosti:** „Epidemic Neuromyasthenia: A Syndrome or a Disease?“, *Journal of the American Medical Association*, 13. mart 1972.
- 327 **Virus Zapadnog Nila pojavio se u Njujorku:** Crawford, *Deadly Companions*, 18.
- 327 **Dve stotine godina kasnije veoma slična bolest:** „Two Spots and a Bubo“, *London Review of Books*, 21. april 2005.
- 328 **Burbonski virus, kako je postao poznat:** Centers for Disease Control and Prevention, *Emerging Infectious Diseases Journal*, maj 2015; „Researchers Reveal That Killer ‘Bourbon Virus’ Is of the Rare Thogotovirus Genus“, *Science Times*, 22. februar 2015; „Mysterious Virus That Killed a Farmer in Kansas Is Identified“, *New York Times*, 23. decembar 2014.
- 328 **„Osim ako lekari ne vrše laboratorijske testove“:** „Deadly Heartland Virus Is Much More Common Than Scientists Thought“, National Public Radio, 16. septembar 2015.
- 329 **Za nekoliko dana trideset četvoro je bilo mrtvo:** „In Philadelphia 30 Years Ago, an Eruption of Illness and Fear“, *New York Times*, 1. avgust 2006.
- 329 **Sada znamo da se Legionella široko distribuira u zemljištu:** „Coping with Legionella“, *Public Health*, 14. novembar 2000.
- 330 **Manje-više isto desilo se:** „Early Outbreaks of ‘Epidemic Neuromyasthenia.’“
- 330 **Da li neka bolest postaje epidemijaska ili ne:** *New Scientist*, 9. maj 2015, 30–33.
- 330 **Uspešan virus je onaj:** „Ebola Wars“, *New Yorker*, 27. oktobar 2014.

- 331 **broj virusa u pticama i sisarima:** „The Next Plague Is Coming. Is America Ready?“, *Atlantic*, jul–avgust 2018.
- 331 **„katastrofom od koje se“:** „Stone Soup“, *New Yorker*, 28. jul 2014.
- 332 **zagonetna kuvarica i bedinerka:** Grove, *Tapeworms, Lice, and Prions*, 334–335; *New Yorker*, 26. januar 1935; *American National Biography*, s.v. „Mallon, Mary“.
- 333 **Za Sjedinjene Države se procenjuje broj od 5.750 slučajeva godišnje:** brojke CDC-a.
- 333 **Samo je u dvadesetom veku broj smrti:** „The Awful Diseases on the Way“, *New York Review of Books*, 9. jun 2016.
- 334 **dovoljno da zarazi još sedamnaestoro:** „Bugs Without Borders“, *New York Review of Books*, 16. januar 2003.
- 335 **Godine 2014. neko ko je pregledao skladište:** U.S. Centers for Disease Control and Prevention, „Media Statement on Newly Discovered Smallpox Specimens“, 8. jul 2014.
- 336 **Pacijentima su davali budake:** „Phrenic Crush“, *London Review of Books*, oktobar 2003.
- 336 **njoj i drugim pacijentima dopuštali da primaju posete:** MacDonald, *Plague and I*, 45.
- 336 **Neke londonske opštine sada imaju stope zaraze:** „Killer of the Poor Now Threatens the Wealthy“, *Financial Times*, 24. mart 2014.
- 337 **Jedini tretman, čak i sada:** *Economist*, 22. april, 2017, 54.
- 337 **Bilharz je privezao zavojem lutke larvi:** Kaplan, *What’s Eating You?*, ix.
- 338 **protein po imenu hantingtin:** Mukherjee, *Gene*, 280–286.
- 338 **Najmanje četrdeset ih je povezano sa dijabetesom tipa 2:** *Nature*, 17. maj 2012, S10.
- 339 **„zbog čega bi vas umerena klima“:** Bainbridge, *Beyond the Zonules of Zinn*, 77–78.
- 339 **samo oko dve stotine slučajeva takvog poremećaja:** Davies, *Life Unfolding*, 197.
- 339 **Za 90 procenata retkih bolesti:** *MIT Technology Review*, novembar–decembar 2018, 44.

- 340 „Najverovatnije ćete umreti“: Lieberman, *Story of the Human Body*, 351.
- 341 **samo 36 procenata manje šansi**: „The Ghost of Influenza Past and the Hunt for a Universal Vaccine“, *Nature*, 8. avgust 2018.

21. POGLAVLJE: KAD BAŠ KRENE PO ZLU: RAK

- 342 **Difterija, velike boginje i tuberkuloza**: Bourke, *Fear*, 298–299.
- 342 „**Rana istorija raka**: Mukherjee, *Emperor of All Maladies*, 44–45.
- 343 **Polovina muškaraca starijih od šezdeset godina**: Welch, *Less Medicine, More Health*, 71.
- 343 **Anketa među lekarima obavljena 1961. u Americi**: „What to Tell Cancer Patients“, *Journal of the American Medical Association* 175, br. 13 (1961).
- 343 **U anketama koje su vršene u Britaniji otprilike u isto vreme**: Smith, *Body*, 330.
- 344 „**Zbog toga rak nije zarazan**“: Intervju sa dr Jozefom Vormurom, Centar princeze Maksime, Utreht, Holandija, 18–19. januar 2019.
- 345 **Između rođenja i uzrasta od četrdeset godina**: Herold, *Stem Cell Wars*, 10.
- 346 **Više od polovine slučajeva**: *Nature*, 24. mart 2011, S16.
- 346 **Kako to tačno težina prevagne**: „The Fat Advantage“, *Nature*, 15. septembar, 2016; „The Link Between Cancer and Obesity“, *Lancet*, 14. oktobar 2017.
- 346 **Prvi čovek koji je primetio vezu**: *British Journal of Industrial Medicine*, januar 1957, 68–70; „Percivall Pott, Chimney Sweeps, and Cancer“, *Education in Chemistry*, 11. mart 2006.
- 346 **Više od osamdeset hiljada hemijskih supstanci**: „Toxicology for the 21st Century“, *Nature*, 8. jul 2009.
- 347 **Iako niko ne može da kaže u kojoj meri**: „Prevenција raka“, *Nature*, 24. mart 2011, S22–S23.

-
- 347 **Suočen sa protivljenjem:** Armstrong, *Gene That Cracked the Cancer Code*, 53, 27–29.
- 347 **Sveukupno, procenjuje se da patogeni:** „The Awful Diseases on the Way“, *New York Review of Books*, 9. jun 2016.
- 347 **Okolo 10 procenata muškaraca:** Timmermann, *History of Lung Cancer*, 6–7.
- 351 **Postoje izvesni dokazi da je i njegova žena:** *Baylor University Medical Center Proceedings*, januar 2012.
- 351 **koncept radikalne mastektomije:** *American National Biography*, s.v. „Halsted, William Stewart“; „A Very Wide and Deep Dissection“, *New York Review of Books*, 20. septembar 2001; Beckhard and Crane, *Cancer, Cocaine, and Courage*, 111–112.
- 352 **Izgubio je najveći deo vilice i delove lobanje:** Jorgensen, *Strange Glow*, 94.
- 352 **Godine 1920. četiri miliona radijumskih ručnih časovnika:** *Ibid.*, 87–88.
- 353 **„toliko je bio unakažen“:** *Ibid.*, 123.
- 353 **rak gospođe Lorens se povukao:** Goodman, McElligott, and Marks, *Useful Bodies*, 81–82.
- 354 **Kasnije je ustanovljeno:** *American National Biography*, s.v. „Lawrence, John Hundale.“
- 354 **Zahvaljujući tome, shvaćeno je:** Armstrong, *Gene That Cracked the Cancer Code*, 53, 253–254; *Nature*, 12. januar 2017, 154.
- 355 **Prekretnica je nastupila 1968:** „Childhood Leukemia Was Practically Untreatable Until Don Pinkel and St. Jude Hospital Found a Cure“, *Smithsonian*, jul 2016.
- 356 **Značajan udeo u smrti od dečjeg raka:** *Nature*, 30. mart 2017, 608–609.
- 356 **umrlo je 2,4 miliona ljudi manje:** „We’re Making Real Progress Against Cancer. But You May Not Know It if You’re Poor“, *Vox*, 2. februar 2018.
- 356 **na prevenciju se ne troši više od 2 do 3 procenta:** *Nature*, 24. mart 2011, S4.

22. POGLAVLJE: MEDICINA DOBRA I LOŠA

- 357 **sve što bude naučio o plodnosti zemljišta:** „The White Plague“, *New York Review of Books*, 26. maj 1994.
- 358 **Selman Vaksman je dobio Nobelovu nagradu:** *Literary Review*, oktobar 2012, 47–48; *Guardian*, 2. novembar 2002.
- 359 **Po jednom mišljenju, dužina očekivanog životnog veka na Zemlji:** *Economist*, 29. april 2017, 53.
- 361 **„U nekom trenutku između 1900. i 1912“:** *Nature*, 24. mart 2011, 446.
- 362 **britanski epidemiolog po imenu Tomas Makijon:** Wootton, *Bad Medicine*, 270–271.
- 363 **Makijonova teza privukla je mnogo:** *American Journal of Public Health*, maj 2002, 725–729; „White Plague“; Le Fanu, *Rise and Fall of Modern Medicine*, 314–315.
- 365 **muškarci u glazgovskom Ist Endu:** „Between Victoria and Vauxhall“, *London Review of Books*, 1. jun 2017.
- 365 **Na svakih 400 sredovečnih Amerikanaca:** *Economist*, 25. mart 2017, 76.
- 365 **Među bogatim zemljama Amerika je:** „Why America Is Losing the Health Race“, *New Yorker*, 11. jun 2014.
- 365 **Čak i oni koji pate od cistične fibroze:** „Stunning Gap: Canadians with Cystic Fibrosis Outlive Americans by a Decade“, *Stat*, 13. mart 2017.
- 365 **Jedna petina ukupnog novca:** „The US Spends More on Health Care Than Any Other Country“, *Washington Post*, 27. decembar 2016.
- 365 **„Čak ni bogati Amerikanci nisu izolovani“:** „Why America Is Losing the Health Race.“
- 366 **Jedan američki tinejdžer ima dvostruko veće izgleda da pogine:** „American Kids Are 70% More Likely to Die Before Adulthood Than Kids in Other Rich Countries“, *Vox*, 8. januar 2018.
- 366 **Motociklista sa kacigom ima 70 procenata:** Brojke Instituta za osiguranje bezbednosti u saobraćaju.
- 366 **Jedan radiogram, kako je utvrdila anketa Njujork tajmsa:** „The \$2.7 Trillion Medical Bill“, *New York Times*, 1. jun 2013.

- 367 **Jedno uobičajeno prihvaćeno merilo:** „Health Spending“, podaci OECD-a, data.oecd.org.
- 368 **kada je od 160 ginekologa zatraženo:** Jorgensen, *Strange Glow*, 298.
- 370 **„većina lekara prima novac ili poklone“:** „Drug Companies and Doctors: A Story of Corruption“, *New York Review of Books*, 15. januar 2009.
- 371 **„samo imali bolje rezultate krvnog pritiska“:** „When Evidence Says No but Doctors Say Yes“, *Atlantic*, 22. februar 2017.
- 372 **Ali kada su isti lekovi isprobani na ljudima:** „Frustrated Alzheimer’s Researchers Seek Better Lab Mice“, *Nature*, 21. novembar 2018.
- 372 **većina ljudi ima jednake šanse:** „Aspirin to Prevent a First Heart Attack or Stroke“, NNT, 8. januar 2015, www.thennt.com.
- 373 **mala doza aspirina zapravo uopšte nije efikasna:** Saopštenje za štampu Nacionalnog instituta za istraživanje zdravlja, 16. jul 2018.

23. POGLAVLJE: KRAJ

- 374 **više je ljudi globalno umiralo:** *Nature*, 2. februar 2012, 27.
- 374 **„Gotovo trećina Amerikanaca koji umru“:** *Economist*, 29. april 2017, 11.
- 374 **Ta verovatnoća se 1940. godine:** „Special Report on Aging“, *Economist*, 8. jul 2017.
- 375 **kad bismo sutra pronašli lek za sve vrste raka:** *Economist*, 13. avgust 2016, 14.
- 375 **Ni za šta to ne važi toliko:** Hejflik u intervjuu, *Nautilus*, 24. novembar 2016.
- 375 **„Za svaku dodatnu godinu života“:** Lieberman, *Story of the Human Body*, 242.
- 375 **U Sjedinjenim Državama stariji:** Davis, *Beautiful Cure*, 139.
- 376 **Žores Medvedev, ruski biogerontolog:** „Rethinking Modern Theories of Ageing and Their Classification“, *Anthropological Review* 80, br. 3 (2017).

-
- 376 **On je otkrio da kultivisane ljudske matične ćelije:** „The Disparity Between Human Cell Senescence In Vitro and Lifelong Replication In Vivo“, *Nature Biotechnology*, 1. jul 2002.
- 377 **Studija genetičara sa Univerziteta Jute:** Izveštaj Centra za genetiku Univerziteta Jute, „Are Telomeres the Key to Aging and Cancer?“
- 377 **„Kad bi starenje zavisilo samo od telomera“:** „You May Have More Control over Aging Than You Think...“, *Stat*, 3. januar 2017.
- 378 **Većina nas svakako nikada ne bi:** Harman čitulja, *New York Times*, 28. novembar 2014.
- 378 **„To je ogroman reket“:** „Myths That Will Not Die“, *Nature*, 17. decembar 2015; „No Truth to the Fountain of Youth“, *Scientific American*, 29. decembar 2008.
- 378 **„suplementi sa antioksidansima ne smanjuju“:** „The Free Radical Theory of Aging Revisited“, *Antioxidants and Redox Signaling* 19, br. 8 (2013).
- 379 **Posle četrdesete godine zapremine krvi:** Nuland, *How We Die*, 53.
- 379 **Najmanje dve vrste kitova:** *Naked Scientists*, podcast, 7. februar 2017.
- 380 **Predložene su dve glavne teorije:** Bainbridge, *Middle Age*, 208–11.
- 380 **Uzged, mit je da menopauzu:** Ibid., 199.
- 380 **Studija Koledža za medicinu Albert Ajnštajn:** *Scientific American*, septembar 2016, 58.
- 381 **samo jedan čovek u deset hiljada:** „The Patient Talks Back“, *New York Review of Books*, 23. oktobar 2008.
- 381 **Gerontološka istraživačka grupa:** „Keeping Track of the Oldest People in the World“, *Smithsonian*, 8. jul 2014.
- 382 **Kostarikanci imaju samo oko jedne petine:** Marchant, *Cure*, 206–211.
- 383 **pa se ispostavlja da je ona patila:** *Literary Review*, avgust 2016, 35.

-
- 384 **oko 30 procenata starijih ljudi:** „Tau Protein—Not Amyloid—May Be Key Driver of Alzheimer’s Symptoms“, *Science*, 11. maj 2016.
- 385 **Zdrav život ne eliminiše rizik:** „Our Amazingly Plastic Brains“, *Wall Street Journal*, 6. februar 2015.
- 386 **U Britaniji demencije koštaju Nacionalnu zdravstvenu službu:** *Inside Science*, BBC Radio 4, 1. decembar 2016.
- 386 **lekovi za Alchajmerovu bolest imaju stopu neuspeha od 99,6 procenata:** *Chemistry World*, avgust 2014, 8.
- 386 **Svakog dana širom sveta umre 160.000 ljudi:** Statistika Svetske zdravstvene organizacije.
- 387 **Jedna zasebna studija otkrila je dokaze:** *Journal of Palliative Medicine* 17, br. 3 (2014).
- 387 **Većina ljudi na samrti gubi svaku želju:** „What It Feels Like to Die“, *Atlantic*, 9. septembar 2016.
- 387 **Agonalno disanje, kada samrtnik ne može:** „The Agony of Agonal Respiration: Is the Last Gasp Necessary?“, *Journal of Medical Ethics*, jun 2002.
- 388 **oboleli od raka koji primaju palijativnu negu:** *Economist*, 29. april 2017, 55.
- 388 **„Jedno istraživanje ustanovilo je da“:** Hatch, *Snowball in a Blizzard*, 7.
- 388 **„Čovekov leš izgleda kao da ga je“:** Nuland, *How We Die*, 122.
- 388 **Neki organi funkcionišu duže:** „Rotting Reactions“, *Chemistry World*, septembar 2016.
- 389 **raspadanje u zatvorenom sanduku:** „What’s Your Dust Worth?“, *London Review of Books*, 14. april 2011.
- 389 **Prosećan grob biva posećen samo:** *Literary Review*, maj 2013, 43.
- 389 **Pre jednog veka kremirana je otprilike samo jedna osoba u sto:** „What’s Your Dust Worth?“